

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра германської філології та перекладу

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОРМАНТНОЇ СТРУКТУРИ ГОЛОСНИХ ДІАЛЕКТУ
СЕЛА СТАРОШВЕДСЬКЕ ТА ЕСТОНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4-го курсу
ОП «Шведська філологія та переклад,
англійська мова та третя германська мова»,
спеціалізація – 035.044 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
шведська»
Уляна Юрїївна ШКЕЛЬ
Науковий керівник:
ас. Адам ХАССЕЛЬСТРЕМ

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
германської філології та перекладу
від 12 червня 2025 р. № 12
завідувач кафедри
германської філології та перекладу
к. філол. н., доц. Олександр СТАСЮК

Abstract

Denna kandidatuppsats undersöker vokalsystemet i Gammalsvenskbydialekten utifrån ett akustiskt perspektiv, och jämför det med andra estlandssvenska dialektområden. Studien bygger på mätning av formanter i 420 vokalrealisationer hos gammalsvenskbydialekten, analyserade i programmet Praat. Resultaten visar en relativt liten kontrast mellan långa och korta vokaler, samt en tendens till neutralisering mellan vissa fonem, särskilt / \bar{a} /, / \bar{e} / och diftongen / \bar{ai} /. Studien visar också fonetisk likhet mellan bakre rundade vokaler. De historiska och samtida omständigheterna förklaras genom språkhistorisk isolering, migration och språkpolitik, som påverkat både språkbevarande och språkförändring. Arbetet identifierar ett behov av fortsatt forskning, särskilt inom dynamisk analys av diftonger, suprasegmentell prosodi och systematisk vokallängd. Studien bidrar med nya data till ett tidigare otillräckligt dokumenterat område och belyser samtidigt språkets roll för kulturell identitet.

Ämnesord: Gammalsvenskby, estlandssvenska dialekter, vokalsystem, akustisk fonetik, formantanalys.

Abstract

This thesis examines the vowel system of the Gammalsvenskby dialect through an acoustic analysis and compares it with other Estonian Swedish dialects. The study is based on 420 vowel realizations recorded from Gammalsvenskby speakers, analyzed in the Praat software. The results reveal relatively small contrasts between long and short vowels, as well as a tendency toward phonemic neutralization, particularly among / \bar{a} /, / \bar{e} /, and the diphthong / \bar{ai} /. The study also identifies phonetic overlap among back rounded vowels. Historical and contemporary conditions are explained through linguistic isolation, migration, and language policy, which have influenced both language preservation and change. The thesis highlights the need for continued research, especially in dynamic diphthong analysis, suprasegmental prosody, and systematic vowel length. It contributes new empirical data to a previously

underdocumented area and emphasizes the role of language in shaping cultural identity.

Keywords:

Анотація

Ця кваліфікаційна робота присвячена акустичному аналізу системи голосних діалекту Старошведського з порівнянням інших діалектів шведськомовних регіонів Естонії. Дослідження базується на вимірюванні формант у 420 реалізаціях голосних, зафіксованих у носіїв діалекту Старошведського та проаналізованих у програмі Praat. Результати демонструють відносно невелику контрастність між довгими і короткими голосними, а також тенденцію до нейтралізації деяких фонем, зокрема / \bar{a} /, / \bar{e} / та дифтонгу / $\bar{ä}$ i/. Також спостерігається акустична подібність між задніми огубленими голосними. Історичні та сучасні обставини розвитку діалекту пояснюються мовною ізоляцією, міграційними процесами та мовною політикою, що впливали як на збереження, так і на зміну мови. У роботі підкреслюється потреба у подальших дослідженнях, зокрема щодо динамічного аналізу дифтонгів, просодичних характеристик і системної вокальної довжини. Дослідження доповнює брак емпіричних даних у цій галузі та водночас підкреслює важливість мови для формування культурної ідентичності.

Ключові слова: Старошведське, естонсько-шведські діалекти, система голосних, акустична фонетика, формантний аналіз.

Nationella Taras Sjevtjenko-
universitetet i Kyiv
Institutet för germansk filologi
och översättning
Uliana Shkel

Kandidatuppsats

**JÄMFÖRANDE ANALYS AV FORMANTSTRUKTUREN
HOS VOKALERNA I GAMMALSVENSKBYDIALEKTEN
OCH ANDRA ESTLANDSSVENSKA DIALEKTER**

Handledare:
Adam Hasselström

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	6
2. HISTORISK OCH SPRÅKVETENSKAPLIK BAKGRUND.....	9
2.1. Språklig och historisk bakgrund: Gammalsvenskbymålet i det svenska dialektsystemet.....	9
2.1.1. Dialekt och språk	9
2.1.2. Språk i Sverige och svenska dialekter	10
2.1.3. Svenska i Estland och Gammalsvenskby: ursprung, utbredningsområden, funktion och dialektforskning.....	12
2.2. Fonetiska karaktärsdrag av estlandssvenska vokaler.....	21
2.2.1. Fonetiska metoder och verktyg i dialektforskning.....	21
2.2.2. Gammalsvenskbymålets vokaler	23
2.2.3. Estlandssvenska vokaler och deras akustiska drag	24
2.3. Sammanfattning av kapitel 2.	27
3. JÄMFÖRANDE ANALYS AV F1- OCH F2-MÄTTNINGAR AV VOKALER I ESTLANDSSVENSKA DIALEKTER	29
3.1. Materialen	29
3.2. Metoden.....	31
3.3. Analysen.....	35
3.3.1. Auditiva analysen av särdrag.	35
3.3.2. Vokalsystemet av gammalsvenskbymålet.	35
3.3.3. Jämförelse av formantstruktur i gammalsvenskbydialekten och estlandssvenska dialekter. ...	38
3.4. Sammanfattning av kapitel 3.	40
4. SLUTSATSER OCH DISKUSSION.....	43
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	46
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОРМАНТНОЇ СТРУКТУРИ ГОЛОСНИХ ДІАЛЕКТУ СЕЛА СТАРОШВЕДСЬКЕ ТА ЕСТОНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ (RESUMÉ PÅ UKRAINSKA)	54
BILAGOR	58
Formantmätningar av gammalsvenskbydialekten	58
Formantmätningar av nuckö- och ormsödialekten	68

1. INLEDNING

Att utforska dialekter är viktigt av olika skäl. Mer än någonsin är språkvetenskaplig forskning nu mer inkluderande av språkvarianter. Där det tidigare fanns deskriptiva etnografiska expeditioner finns det idag djupare analys av språkliga drag inom språkvarianter. Syftet med detta är dock inte att korrigera fel utan att få insikter både i hur ett enskilt språkssystem fungerar och i allmänna mönster av språkutveckling och funktion. Utöver erkänns språkvariantens vikt för identitetsskapandet. Personens egen dialekt är det instrument som den använder för att uttrycka sig och relatera till världen och andra människor och att förlora det betyder ”att förlora en väsentlig del av sig själv” (Pamp 1978: 13).

Sätten att forska och klassificera dialekter är också delvist en fråga av identitet. Som Weinreich-vitsen hävdar ”[är] ett språk en dialekt med en armé och en flotta”. Inom nordiska språk är diskussion om skillnaden mellan språk och dialekt pågående med älvdalskan som ett utmärkt exempel på detta. Trots att ha erkänts som ett utrotningshotat inhemskt språk av Ethnologue (Eberhard & al. 2025) räknas den inte som ett minoritetsspråk för det är just Sveriges språkpolitik (Rasper 2021).

Dialekten av Gammalsvenskby är också ett fascinerade exempel på språkets och dialektens roll för identitetsutveckling. Dess forskning börjades av Herman Vendell i slutet av 1800-talet som använde sina rön för att främja svensk nationalism i Finland. (Wawrzeniuk & Malitska 2014:101) När Gammalsvenskbyborna förvisades till Gulag i Komi år 1945 tvingades de att överge sitt språk för att bli ”riktiga sovjetiska medborgare” (Kotljarchuk 2011:11). De estlandssvenskar som under andra världskriget lyckades fly till Sverige uppfattade att deras mål skulle anpassas till rikssvenska om de ville behålla sin svenska identitet bland andra svenskar (Rasper 2024). Nu när estlandssvenska dialekterna är på väg att dö ut och själva Zmijivka (dit Gammalsvenskby ingår) åter igen förstörs av krig är det ytterst viktigt att forska dem. Dialekten är en viktig del av Gammalsvenskbys arv som måste bevaras för att ge grunder för byns återuppbyggande.

Det finns ingen strikt gräns mellan standardspråk och dialekt. Istället ligger olika språkvarianter på en glidande skala från *lokal dialekt* till *neutral standardspråk* och

även *regionalt standardspråk* som ligger närmast till den standardiserade varianten bevarar fonetiska skillnader (Andersson 1985, 62f). Vikten av uttal märks även i skönlitteratur. Som George Bernard Shaw skrev i *Pygmalion* (1916): ”Det är omöjligt för en engelsman att öppna sin mun utan att få någon annan engelsman att förakta honom.” (översättning av Bengt Anderberg, 1960). Estlandssvenska dialekter är inget undantag och det är uttalsskillnader som är en av de främst bemärkta av andra talare. (Rasper 2024)

På grund av att ljudvariation är både spridit och har en så stor betydelse för ens språklig identitet är det viktigt att undersöka dialekters fonetik i riktning av både perception och produktion. Formantanalys är den metod som ofta används av forskare för den ger mätbara data om rösten som förresten kan användas i tvärvetenskapliga studier (Koffi 2024:1). Det finns däremot brist på akustisk forskning av dialekten och ett av målen av uppsatsen är därför att lägga grunder för vidare forskning och att börja fylla i forskningsgapet.

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka fonetiska drag av Gammalsvenskbydialekten och att få svar på följande frågor:

- Vilka är historiska och samtida omständigheter av dialekternas utveckling? Hur påverkade dem det dialektala vokalsystemet?
- Stämmer formantanalysen med existerande beskrivningar av Gammalsvenskbydialekten?
- Hur jämförs formantstrukturen av vokaler i dialekten av Gammalsvenskby med andra dialektområden av estlandssvenska? Finns det några mönster och vad betyder de för dialekternas utveckling?
- Vilka blir de mest betydande riktningar i akustisk forskning av gammalsvenskbydialekten baserad på den allmänna analysen?

Uppsatsens teoretiska värde ligger i kartläggning av grunder för akustisk analys av dialekter och dess förhållande med artikulation. Slutsatser av den praktiska delen lägger till den svenska dialektologin samt belyser mönster som är värda att forskas. Metodiken som använts i denna studie belyser ett möjligt tillvägagångssätt för vidare studier. Praktiskt kan en mer detaljerad och objektiv beskrivning av artikulatoriska och

akustiska drag vara till nytta för gammalsvenskbyborna och deras ättlingar som vill lära sig språk men har dialekten inte som modersmål och vill behålla sitt arv.

Utöver detta kapitel innehåller uppsatsen ytterligare tre kapitel. Kapitel 2 ger en översikt av tidigare dialektforskning samt sammanfattar utvecklingsförhållanden av de estlandssvenska dialekterna och beskriver teoretiska grunder bakom akustisk analys. Kapitel 3 presenterar resultaten av akustisk analys av gammalsvenskbydialekten och dialekten av estlandssvenska område dit ingår Dagö, den ö därifrån Gammalsvenskbyns historia härstammar. Här presenteras vokalrymder baserade på utövade formantmättningar. Kapitel 4 innehåller diskussion och slutsatser där presenteras vidare forskningsriktningar som belysas av forskningen. I bilagor finns tabeller med alla uppmätta data samt länkar till de analyserade inspelningar.

2. HISTORISK OCH SPRÅKVETENSKAPLIK BAKGRUND

2.1. Språklig och historisk bakgrund: Gammalsvenskbymålet i det svenska dialektsystemet

För att placera Gammalsvenskbys dialekt i det svenska dialektsystemet är det viktigt att definiera viktiga begrepp inom dialektologi och svara på frågor vad räknas som dialekt, hur svenska dialekter klassificeras och var placerar man Gammalsvenskbys dialekt enligt olika klassificeringar. Samt ges en översikt av namnkonventioner för dialekter och dialektgrupper.

2.1.1. Dialekt och språk

Enligt Nationalencyklopedin är dialekt en ”språkvariant som talas av invånarna inom ett avgränsat geografiskt område, t.ex. ett landskap eller en socken” (”dialekt”, u. å.). En sådan neutral definition som inte sätter dialekter i relation till något annat stämmer med internationellt erkänd terminologi (Crystal 2008: 142). anger att en dialekt är ”en regionalt eller socialt särpräglad språkvarietet som kännetecknas av en särskild uppsättning ord och grammatiska strukturer.” (här och vidare min översättning från engelska). Ytterligare hävdar Crystal att en av språkets dialekter kan bli till standardspråket och därför sätter inte begreppen i kontrast till varandra.

Ibland används begreppet *dialekt* även för att känneteckna språkvariationer som har sociala grunder. För att sätta fokus på de geografiska eller sociala faktorerna talar man om respektive *geolekter* och *sociolekter* (Dahl & Edlund 2010:10).

Olika svenska språkforskare som exempelvis Pamp (1978:9) föreslår att dialekter ska definieras i förhållande till något annat och nämligen riksspråket. Även om dialekter kan studeras i jämförande till varandra räcker det inte att beskriva vad termen faktiskt innebär. Det som uppfattas som dialektalt är de drag som skiljer sig från någon standard.

Den här skillnaden är inte alltid tydlig och därför uppfattas den inte binärt (dialekt eller standard) utan som liggande på en skala. Institutet för språk och folkminnen (ISOF) använder skalan som anges av Lars-Gunnar Andersson lokal dialekt — regional dialekt — regionalt standardspråk — neutralt standardspråk

(Andersson 1985:62; ISOF 2020). I atlasen ”Språken i Sverige” använder Östen Dahl och Lars-Erik Edlund en annan skala: maximal dialekt — utjämnad dialekt — det regionala standardspråket — maximal standard (Dahl och Edlund 2010:9). Den här skalan också används av Nationalencyklopedin. (”svenska dialekter” u. å.)

En annan klassificeringsfråga är vilka dialekter tillhör vilka språk och när en grupp av dialekter (eller en av dem) kan räknas som ett särskilt språk. Michael Cysouw och Jeff Good diskuterar om *metaterminologin* av språkklassifikation för att det för länge har inte funnits någon system för att definitivt skilja dialekter och språk. Den terminologin som oftast används kan vara tvetydig. (Good & Cysouw 2013:331). För forskningens syften är det dock inte nödigt att anpassa termer för allmän användning och det är i stället bättre att fokusera på de termer som används just för att beskriva svenska inom språkets ramar.

2.1.2. Språk i Sverige och svenska dialekter

Olika termer har använts för att beskriva geografiska språkvarianter av det svenska språket. För att forskning av Gammalsvenskbys dialekt är gles när det gäller tid är det viktigt att titta på både ålderdomlig och nutida terminologi.

Själva begreppet *dialekt* har förändrat sin betydelse under åren. Det användes för att beskriva äldre språkliga varianter av bondesamhället som betraktades vara obefläckade och därför kallades för *genuina*. På grund av att en dialekts ålder inte definierar om den är genuin eller inte, används termen *genuin dialekt* inte längre. I stället kallas äldre dialekter för *traditionella* för att återge skillnaden med de nyligen utjämnade (ISOF 2022b). Till de ålderdomliga termer som användes för traditionella dialekt tillhör *folkmål*, *bygdemål* och *allmogemål* (”folkmål” u.å.) samt *munart*, ett lånord från tyska (”dialekt” u. å.).

Det förekommer också begreppet *sockenmål* eller *sockendialekt*. Lokala traditionella dialekter utvecklades på störst sätt under påverkan av sockens isolering. Det hade varit ofta att flera generationer levde hela sina liv i samma by så det fanns siktbar skillnad mellan mål i grannbyar. (Dahl & Edlund 2010:160). *Bygdemål* även används som synonym. (”bygdemål” 2024)

Riktlinjen som skiljer språk från dialekt i Sverige är först och främst lagstiftningen. Det har att göra med att minoritetslagstiftningen och minoritetsspråklagstiftningen är sammankopplade och på så sätt utan att lag förändras erkänns bara *finska*, *jiddisch*, *meänkieli*, *romani chib* och *samiska* som minoritetsspråk som ska skyddas och främjas (Rasper 2021; SFS 2009:724; SFS 2009:600). Trots att det kan finnas betydande skillnader i grammatik, uttal och ordförråd i många traditionella dialekter i Sverige är ISOFs politik att anse alla språkvarianter med rötter i fornnordiska (t. ex. älvdalska) som dialekter av svenska för själva delningen av de svenska, danska och norska standardspråken är ett resultat av ”officiell språkodling” (ISO 639-3 Registration Authority 2016:19f).

Den vanligaste uppdelningen av dialekter är indelningen i sex dialektområden efter Wessén (1948), nämligen i *sydsvenska mål*, *götamål*, *sveamål*, *norrländska mål*, *östsvenska mål* (dit finlandssvenska och östlandssvenska ingår) och *gotländska mål* (se fig 2.1). Grupperingen efter Wessen grundas på forskningen av de traditionella dialekterna och återger på så sätt inte att i dag några viktiga drag finns över områdens gränser. Därför används den oftast för pedagogiska mål och inte är alltid tillämplig för den nutida forskningen (Dahl & Edlund 2010:9).

Fig 2.1 De svenska dialektområdena. Ur Dahl & Edlund (2010:9).

Det har därför genomförts ytterligare dialektforskning som har syftet att klassificera svenska dialekter inte enligt ursprung utan enligt vissa språkdrag, i synnerhet prosodin och uttalet. Då talas det om *sydsvenskt*, *götiskt-väst mellansvenskt* och *östmellansvenskt* talspråk, *bergs-lagstalspråk*, *norrlandsstandard-svenskt*, *gotländskt* och *finlandssvenskt talspråk* och de utgör *sydsvenskt*, *västsvenskt*, *uppsvenskt*, *norrländskt*, *gotländskt* och *finlandssvenskt standardspråk*. Den här uppdelningen liknar den traditionella med det största undantaget av klassifikationen av dialekter i Östergötland och västra Mellansverige (Dahl & Edlund 2010:10).

2.1.3. Svenska i Estland och Gammalsvenskby: ursprung, utbredningsområden, funktion och dialektforskning

Enligt historisk forskning bosattes svenskarna i området av nuvarande Estland på 1200-talet. Svenskarna bosatte sig främst i nordvästra delen av landet samt på öarna Nargö, Dagö, Runö, Odensholm, Ormsö och Rågöarna. Dessa områden kallas på estlandssvenska för Aiboland. Fig. 2.1 visar dialekternas spridning i Estland samt indelning i fyra dialektområden (Lagman 1979:3, 5f). Det tidigaste skriftliga omnämmandet är Hapsals stadsrätt som skapades av biskop Jakob och som tillerkänner jämn arvsrätt till de bosatta svenskarna i hans stift. Det nämns inga svenskar i Hapsals stadsprivilegiebrev från 1279 vilket kan indikera att ursprungen av estlandssvenska kan placeras i slutet av seklet. Det finns dock bevis som ger grunden till att det hade funnits svenska bosättningar redan i början av 1200-talet och svenska kolonier i Estland tycks inte vara etablerad på samma gång, utan till följd av fler flyttvågor. (Rosenqvist 2018, 8f; ISOF 2021)

Det svenska talspråket i Estland tillhör östsvenska mål (efter Wessén). Estlandssvenska har ytterligare fyra stora områden och även i deras gränser finns det skillnader mellan dialekter exempelvis i ordförråd och böjning. Tiberg (1968:162) exemplifierar estlandssvensk språkvariation med motsvarande dialektord för ordet ”nötterna”.

Nargö: gnätēna

Stora Rågö: niteri/nātāna

Lilla Rågö: nåtana

Vippal: nitre

Dagö: nätre

Nuckö/Rickul: nitre/nottana

Ormsö: nätre/nåttana

Runö: nitro

Enligt Tiberg (1968:162)

Fig. 2.2 Estlandssvenska dialektområden efter Lagman (1979).

Att någon dialekt tillhör estlandssvenska betyder först och främst att den har talats av svenskarna i Estland och inte så mycket om ursprung eller drag. I synnerhet är runöområdet distinkt på grund av sin isolering från andra dialektområden (Rasper 2024). Själva dialekterna är definitiva system som tydligt skiljer sig från rikssvenskan. På så sätt trots att det fortfarande finns estländare och ukrainare som talar svenska, har de inte behärskat dialekterna och det finns knappt modersmålstalare av de traditionella dialekterna.

Ur ett språkvetenskapligt perspektiv stämmer det också. Estlandssvenska har en del ålderdomliga drag som de flesta svenska dialekter inte har efter förändringar under den äldre fornsvenska tiden. Betonade vokaler som på grund av tidigare brytning föregicks av konsonantiskt *i* undergick progressivt *i*-omljudet på olika tider men de äldste bevis av processen gäller övergången av *ia* till *iä*. Övergången av *io* till *iö* skedde senare på andra hälften av 1300-talet. Runösvenskan har dock *ian* 'järn' och *mialk*

'mjölk' som på Nuckösvenskan är *målk*. Lika med bland annat gotländska bevarade estlandssvenska diftonger *ey*, *ai* och *au* som monoftongerades på 1100-talet. Därför ser vi exempelvis *stāin* 'sten' i Ragömålet, Nargömålet och Dagömålet som blev grund för gammasvenskbymålet. (Rosenqvist 2018:18; Tiberg 1962:19; Wessén 1943:26f; Västerdal 2018) Ur en analys av språkliga drag och i synnerhet diftonger hävdar Nils Tiberg att "den dialektgrundande invandringen" skedde troligtvis runt 1200 talet (Tiberg 1962:21).

Estlandssvenskarna bodde i relativ isolering både från sverigesvenskarna och varandra. Under åren påverkades svenska i Estland av andra språk (tyska, estländska och ryska) samt av svenska i Sverige. På 1700-talet skedde det viktiga för språkläget flykter. På grund av krig och pest blev Nargö öde tills att svensktalande familjer från Nyland i Södra Finland inflyttade på ön år 1748 och därför är nargömålet närmast nyländska av alla estlandssvenska dialekter (Norlin 2023). År 1782 förflyttades svensktalande dagöborna genom kejsarlig ukas till området i södra Ukraina som skulle odlas och koloniserats. Då grundades Svenskbyn som i början 1800-talet fick namnet Altschwedendorf (Gammalsvenskby). Svensk befolkning på Dagö sjönk efteråt. En del av Dagösvenskar flyttade till Ormsö medan att andra återassimilerades med esterna. Redan på 1850-talet var det 287 svenskar på Dagö och bara några få kunde dialekten. ("svenskbyborna" u.å.; "Dagö" u.å.; Lundell 1888:clxiv).

Estlandssvenska dialekter är oförståeliga för de flesta svensktalande. På samma gång på grund av sina ålderdomliga drag (genussystemet, dubbel eller fler negationer, fornnordiskt ordförråd) har det några gemensamma aspekter med älvdalska, och även västflamländska och bajerska (till skillnad från respektive standardnederländska och standardtyska). Faktum att några drag överlever utjämning och standardisering medan att andra gör det inte ger insikt i hur språken utvecklas och har därför väckt intresset av språkforskare (Rasper 2024).

Tillsammans med "genuina" dialekter tycks isolerade bosättningar också bevara någon "genuin" livsstil och identitet. Sökandet av vad det betyder att vara svensk utanför Sverige bedrev forskning av de östsvenska dialekterna på 1800-talet. Några av de mest betydande forskare av östsvenska och i synnerhet estlandssvenska dialekter

var Herman Vendell som med hans lärare Axel Olof Freudenthal sammanställde *Ordbok öfver de estländsksvenska dialekterna* (1886) och senare en mer omfattande *Ordbok öfver de östsvenska dialekterna* (1904–1907). Hans studentår präglades av spänningar inom Finlands befolkning rörande förhållandet av den finska och den svenska kulturen. Vendell var en Svekoman övertygad av att det svenska hotades av finsk nationalism och måste försvaras. Hans övertygelser påverkade hur han beskrev svenska bosättningar i Estland, Livland och Ukraina. ”Vendell såg i mångt och mycket vad han ville se och hörde vad han ville höra” (Wawrzeniuk 2009:162). Jämfört med tidigare dokumenteringar av livet i Gammalsvenskby som gjordes av Wilhelm Lagus och Anton Isaac Nymann skrev Vendell inte bara om faktum att det talades svenska i byn utan också om bybornas lojalitet till det svenska språket (Wawrzeniuk 2009:150, 153f, 161f). Vendell uppskattade språket i byn som ren Dagöiska, ännu bättre bevarad än målet på dåtidens Dagö. Det var inte många lånord från estniskan och ryskan, de senare betecknade oftast novationer – växter som inte fanns norrut (Vendell 1882:91).

Tack vare Vendells publikationer blev Gammalsvenskby och svenska bosättningar i Estland kända i Sverige och särskilt i Finland och kontakterna skapades. Svenska lärare och forskare från Finland överbringade inte bara ett ökade behov att använda högsvenskan¹ utanför religion, utan också den moderna idén av estlandssvenskarnas nationella samhörighet (Wawrzeniuk 2009:151). Gammalsvenskbyborna var flerspråkiga med dialekten som modersmål, tre högspråk (högsvenska, tyska och ryska som på olika tider användes i skolan, i kyrkan, i det administrativa sammanhanget och vid umgänge med tyska grannbyar) och ukrainska för handel (Utas 2019:1; Karlgren 1924:46).

Många svenskar i Estland och Ukraina var tvungna att migrera under 1900-talet. På grund av jordbrist och den nyintroducerade värnplikten för kolonister utvandrade den första vågen av Gammalsvenskbyborna till Kanada 1886–88. Mellan 1898 och 1910 flyttade knappt hundra svenskbybor till nyligen koloniserade områden i Sibirien, där de erbjöds gratis mark, befriades från militärtjänst och vars ättlingar under 1990-

¹Här och vidare används att beteckna standardspråket som uppstod i byn genom skolundervisning och i religiöst sammanhang. Inte det finlandssvenska standardspråket.

talet kunnat utvandra till Tyskland. Ukraina drabbades av första världskriget (1914–1918) och den ryska revolutionen (1917–1918). Livet i byn blev värre och de flesta valde att återvända till Sverige. Den 22 juli 1929 utvandrade 885 svenskbybor för att hamna den 1 augusti i Trelleborg. Byborna uppfattade resan som hemkomst.

Prins Carl stod där och pratade och så hängde det en stor svensk flagga och så bokstäver ovanför: 'Välkomna till Sverige'. Jag tyckte faktiskt att det kunde ha stått 'Välkomna hem' istället (---). Det är ingen efterkonstruktion utan jag reagerade som 11-åring då alltså, jag var ju på väg 'hem'.

Ur intervju med Sigfrid Hoas (Dialekt- och folkminnesarkivet, u.å.)

De fick dock inte fortfarande leva i sitt eget samhälle och under följande år valde flera att återvända hem till Gammalsvenskby. Några andra utvandrade vidare till Kanada till sin släkt. 9 familjer bosatte tillsammans i Meadows, Manitoba där de behöll traditioner och i synnerhet gammalsvenska låter. (Föreningen Svenskbyborna, u.å.-a; ISOF 2022a). De som återkom hem möttes av sovjetiska repressioner under 1937–1938. Sovjetisk språkpolitik och sekularisering hotade den gammalsvenska identiteten som ledde till förbittring och lade grunden till senare samhällsåsikter under andra världskriget (Kudrytska 2020:169; Hentosh 2022).

Efter att Estland fick självständighet år 1918 fick estlandssvenskar lagligt stöd som minoritet i form av svensktalande självstyrelse och ytterligare stöd för svenska i skolor. Situationer förändrades dock under 1930-talet då ökade nationalism ledde till stort tryck på minoriteten. Svenska gårdsnamn och familjenamn förändrades mot mer estnisk klingande. Ekonomiska ansträngningar på landet tvingade många att utresa till större städer eller till Sverige och Nordamerika (Brunberg 2020).

Under tider av Ukrainas ockupation i andra världskriget betraktades svenskarna som *volksdeutsche* av den nazistiska regimen. Till skillnad från den lokala ukrainska befolkningen ansågs svenskarna vara lämpliga för germanisering och så fick de en skyddad status för att vidare användas som arbetskraft. Trots deras förhoppningar att tyskar skulle hjälpa med återlämnandet av språket och kyrkan blev det inte så. Volksdeutsche tvångsförflyttades västerut till Polen och Tyskland men senare utsattes

för sovjetisk filtration. Några fick återkomma till byn medan att andra hämnade i arbetsläger, i synnerhet i gulaglägret i Komi där de vidare tvingades att bara använda ryska. Med hjälp av svenske ingenjören Knut Jonsson fick de 1946 tillstånd att återvända hem. I juni 1947 nådde de hembyn men hade inget att återvända till då deras gamla hus utsågs för migranter från västra Ukraina efter kriget. År 1949 utövades vidare filtration av den Sovjetiska Unionen med syfte att fastställa varför svenskar inskrevs som volksdeutsche. Inte ens de som var minderåriga under den tyska ockupationen undkom anklagelser (Kotljarchuk 2011:20f; Kudrytska 2020:169f, 182ff).

När andra världskriget bröt ut placerades Estland inom den sovjetiska intressesfären genom Molotov–Ribbentroppakten. Redan i början av kriget evakuerades befolkningen från öar som Nargö, Rågöarna och Odensholm för att ge plats åt sovjetiska örlogsbaser. I takt med att Sovjetunionen stärkte sitt grepp över Estland tvingades svenska organisationer att lägga ner sin verksamhet, marken nationaliserades, och estlandssvenskarna förlorade många av sina kulturella och samhällseliga uttrycksmedel. I synnerhet tvingades Estlandssvenskarnas Kulturförening Svenska Odlingens Vänner (SOV) att flytta sin verksamhet till Sverige. Det svenska språkbruket kraftigt försvagades när skolor stängdes, lärare deporterades och det offentliga bruket av svenska begränsades. Migrationen skedde i flera vågor. Redan 1940 ansökte omkring 8 000 estlandssvenskar om att få utvandra till Sverige, men tillstånd gavs bara till ett fåtal. Den verkliga flyktingvågen kom 1943–1944, då hotet om en andra sovjetisk ockupation blev akut. Estlandssvenskarna flydde då i två huvudsakliga riktningar: via Finland till Sverige, eller direkt till Sverige från öar som Ormsö. Flykten skedde dels spontant i småbåtar, dels genom en organiserad överföring med hjälp av svenska myndigheter. Totalt nådde cirka 7 000 estlandssvenskar Sverige (Brunberg 2020).

Fler forskare blev intresserade av dialekten på 1900-talet, nu inte bara i Helsingfors utan också i synnerhet i Uppsala. Gideon Danell dokumenterade och undersökte dialekten av Nuckösocken i sin bok *Nuckömålet* (1905-1934). Efter kriget publicerade han också en *Ordbok över Nuckömålet* (1951). Parallellt påbörjades

Estlandssvenska upsalaundersökningen (sic) av Nils Tiberg på 1920-talet. I SOV:s jubileumskriften redogjorde Tiberg undersökningsförloppet fram till 1968. Bland annat beskriver han forskning på Dagö och i Gammalsvenskby under förhållanden där dialekterna var på väg att dö ut (Tiberg 1968:168ff). En av forskarna av Gammalsvenskby var Anton Karlgren som beskrev byns kultur och levnadssätt (Karlgren 1924) och senare publicerade språkvetenskapliga verk om dialektens uppbyggnad (Karlgren 1953). Fridof Isberg som samarbetade med Danell själv var estlandssvensk lika med bröderna Lagman. Edvin Lagman som var SOV:s ordförande 1957–1966 och redaktör för tidskrifter som *Kustbon* och *Estlandssvenskarna* sammanställde kunskap om estlandssvenska mål och språkförhållanden i SOV:s *Bok om Estlands svenskar, vol. 3A* (1979). Han till och med undersökte dialekternas tillvaro i Sverige efter massutflykten under kriget och rikssvenskans påverkan på målen. Vad som är främst märkligt för min uppsats är att ljudsystemet stannade ganska stabilt för det inhemska språkgodset och rikssvenska citatord och lånord anpassades oftast inte till dialektens system och behöll sitt uttal (Lagman 1968:156). Jan Utas bidrog med en ovärderlig dokumentation av gammalsvenskbymålet genom ett manuskript på cirka, där han kartlade ordförråd och böjningsmönster som dialekten hade strax före den ryska revolutionen. Manuskriptet överlämnades 1979 till Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (se Utas 1979). Under 1900-talet blev arbetet av Uppsalaarkivet också viktigt för dokumentationen av dialekterna. Där finns bland annat inspelningar av invandrare från Gammalsvenskby till Sverige, samt resultat från expeditioner till Nordamerika, där det inspelades sånger från byborna i Meadows, Kanada (Dialekt- och folkminnesarkivet, u.å.; ISOF 2022a).

Under sovjettiderna var det inte så lätt för Sverige att skapa goda kontakter med Aiboland eller Gammalsvenskby. Svenskar i Ukraina bodde i relativ isolering fram till 1965 när några av dem fick resa ut. Intresset för byn minskade dock inte, inte minst bland ättlingar som reste ut 1929. Särskilt efter Sovjetunionens bortfall fick Gammalsvenskby många vistelser av svenska forskare, turister och även kungafamiljen (Föreningen Svenskbyborna, u.å.-b; Hentosh 2022). Efter att Estland återfick sin självständighet 1991 kunde estlandssvenskar som levt i exil återvända och

besöka sina gamla hemtrakter. Samtidigt har intresset för svenska språket och kulturen ökat i Estland. Svenska undervisas nu vid flera skolor och universitet, och initiativ som Paskleps folkhögskola har grundats med stöd från Sverige. Svenska ortnamn har också börjat återanvändas på skyltar och kartor ("estlandssvenskar", u.å.).

Efter de utmanande åren med krig och migration minskade antalet dialekttalare drastiskt. Fenomenet av att äldre generationer inte ser njuta i att överföra sitt minoritetsspråk till sina barn är ganska vanlig. Med estlandssvenska dialekter och i synnerhet gammalsvenskbymålet händer det också på grund av en inpräntad rädsla för att sticka ut och repetera den tragiska historien (Kozak 2021:18; Ringarp 2010). År 2000 registrerades det bara 300 svenskar i den estländska folkräkningen och de saknas i den nyare statistiken (Statistics Estonia 2000). När Anna Lena Ringarp frågade om svenska på Nuckö under sin expedition med Sveriges Radio år 2010 svarade Astrid Mydman "Ni är för sent för sent [*sic*]. Femtio år ju." (Ringarp 2010) I sina undersökningar av Gammalsvenskbymålet konstaterar Kateryna Kozak att det bara finns en dialekttalare, som nu befinner sig på vänstra stranden av den ockuperade Khersonregionen på grund av Rysslands fullskaliga invasionen i Ukraina (Kozak 2023:17).

Språkforskningen fortsätter dock på 2000-talet. År 2007 lanserades Södertörns högskola det internationella projektet "Swedish colonies in Ukraine", med professor David Gaunt som vetenskaplig ledare (Östersjöstiftelsen, u.å.). I sambandet med detta började år 2004 Alexander Mankov i samarbete med Riksföreningen Sverigekontakt sin materialinsamling med syfte att systematisera kunskaper om dialekten i dess nutida form (Mankov 2017:26). Allmänna språkförhållanden i byn också undersöks och i synnerhet utövade Ludvig Forsman *En nexusanalys av övergången till ukrainska i en traditionellt svenskspråkig gemenskap* där han kartlade processerna bakom dialektens bortfall (Forsman 2015). Gammalsvenskby hade varit av intresse för ukrainska historiker men den lokala dialekten var utforskad av ukrainska språkvetare. Ovan nämnda Kateryna Kozak, som själv är av Gammalsvenskby-ursprung, fortsatte forskningen om dialekten under dagens förhållanden på Kyivs universitet (Kozak 2021; 2023; Stasiuk och Kozak 2023).

Betydande forskningsprojekt genomfördes även för andra estlandssvenska dialekter. Medan att tidigare forskning fokuserade mer på att dokumentera särskilda drag, är den nutida dialektologins syfte systematisk analys. För att analysera och identifiera språkmönstren i estlandssvenska dialekter som är viktiga för nordiska och germanska studier påbörjades år 2012 forskningsprojekt *Estlandssvenskans språkstruktur (ESST)* med Henrik Rosenkvist som ledare. Resultaten blev sammanställningen av Estlandssvenska korpuser (ESV-korpuser) och undersökningen av akustiska och prosodiska drag samt syntax (Rosenkvist (red.) 2018, 2ff).

Sammanfattningsvis är estlandssvenska dialekter en grupp av traditionella dialekter som har talats på estniska öar och vid kusten och tillhör östsvenska mål. De avveks från andra svenska dialekter under fornsvenska tider och på grund av sin isolering har behållit en del ålderdomliga drag. År 1782 tvångsförflyttades Dagöborna till södra Ukraina där de grundade sin bosättning (Gammalsvenskby). Inte förrän mitten av 1850-talet skapades goda kontakter mellan estlandssvenskar och Sverige och Finland när byborna fick svenska lärare som vidare introducerade högsvenska till kolonier. Under 1900-talet blev dock många tvungna att resa ut på grund av krig och svält. Några lyckades att nå Sverige och Nordamerika men på både ställen lyckades de inte att etablera estlandssvenska samhällen på lång sikt. Nu är dialekterna på väg att dö ut – bara äldre talare kan använda dem i hushållet men för sitt mål inte vidare till nästa generationer. Vad gäller gammalsvenskbymålet, finns det bara en dialekttalare och själva byn åter igen hotas av krig.

2.2. Fonetiska karaktärsdrag av estlandssvenska vokaler

Fonetisk forskning spelar en stor roll i dialektologi. Genom att använda fonetiska metoder kan forskare dokumentera uttalsvariationer, prosodi, vokal- och konsonantförändringar, samt andra ljudfenomen som skiljer dialekter åt. I synnerhet med estlandssvenska tillhör skillnader i uttal tillhör till de drag som gör målen för svensktalande (Rasper 2024). Inom den fonetiska forskningen i dialektologi används både traditionella och moderna metoder. Tidigare baserades mycket av datainsamlingen på direkt fältarbete där forskare spelade in talare från olika dialektområden. I dag kombineras detta ofta med akustisk analys och digitala verktyg som möjliggör mer detaljerade och objektiva undersökningar ("acoustic phonetics" 2008). Den akustiska fonetiken, som fokuserar på de fysiska egenskaperna hos ljudvågor, har särskilt fått ökad betydelse i modern dialektforskning. För det mesta har estlandssvenska dialekter beskrivits impressionistiskt som del av deskriptiv dialektal forskning. Alltså det finns ett behov att vidare utforska akustiska drag av dialektal.

2.2.1. Fonetiska metoder och verktyg i dialektforskning

Att kunna utöva fältarbete med en dialekt och analysera den är ett skriftsystem en förutsättning. Att skapa den behövs i alla fall något *transkriptionssystem* som baseras på dialektens fonologi. Genom *auditiv analys* skapas ljudbeskrivningar och, särskilt när det gäller dialekter, urskiljas *impressionistiskt* några karaktärsdrag i relation till standardspråket. Den internationellt mest spridda fonetiska skriften är IPA-alfabetet som anknytas till talets artikulatoriska drag men praktiskt kan och ska också användas olika system anpassade för olika forskningsområden. Ett exempel på sådan anpassning är svenskt landsmålsalfabet skapat av J. A. Lundell för att återge svenska ljud i olika variationer ("fonetik", u. å.; "transcription" 2008; Aronoff & Rees-Miller 2017:67; "landsmålsalfabetet", u. å.).

För vidare och synnerligen jämförande forskning behövs det data som inte är så kopplat till perception. En fysikalisk analys av talljud kan ge mätbara och på så sätt jämförbara data. Metoder som palatografi och elektromyografi ger insikter i artikulation men de kan oftast bli mindre tillämpliga för fältarbete som utövas med

mindre språk och dialekter. För att talljud uppstår av ljudvågor är det möjligt att få akustiska data och sedan analysera dem genom *akustisk fonetiks* ramverk.

Den svenske lingvisten Gunnar Fant spelade en avgörande roll i fastställning av relation mellan artikulation och talvågor. Hans *Akustisk teori av talproduktion* (1971) är ett för fälten grundläggande verk. Han framställer källa–filter-modellen av talproduktion där Källan representerar ljudets ursprung i talapparaten – vanligen stämbandets vibrationer i struphuvudet (larynx) vid tonande ljud. Filtret består av talröret, alltså munhålan, näshålan och svalg, som formar och modifierar ljudet genom sin aktuella artikulatoriska konfiguration. Röstkällan producerar en ljudsignal med en viss grundton och dess övertoner (harmoniska komponenter) som passerar genom filtret. Då förstärks vissa frekvenser medan andra dämpas. Sådana spetsarna av akustisk energi kallas för *formanter*. Eftersom formanterna beror på filtrens konfiguration, kan man genom att analysera dem återställa särdragen i talets artikulation, särskilt när det gäller vokalljud (Fant 1971:15f, 20, 209).

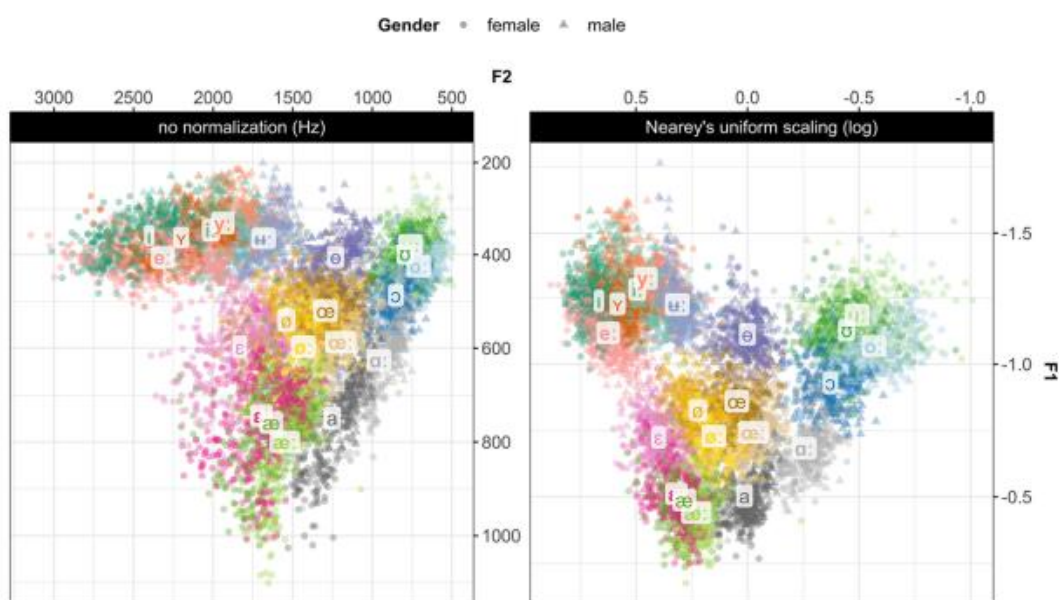

Fig. 2.3 Vokaldata i onormaliserad (vänster) och enhetlig (höger) vokalrymder längs de två första formanterna, F1 och F2. Ur *The acoustic characteristics of Swedish vowels* (Riad, 2014:609).

Vokalers artikulatoriska egenskaper (höjd, främre–bakre position och labiarisering) återspeglas tydligt i deras formantvärden, särskilt de två lägsta formanterna, F1 och F2. F1 är omvänt proportionell höjden. Främre vokaler har höga F2-värden, medan bakre vokaler har lägre F2-värden. Rundning sänker formantvärden, men påverkan varierar beroende på både vokalens höjd och dess främre-bakre position. Generellt sänker rundning hos bakre vokaler främst både F1 och F2, medan rundning hos främre vokaler i större grad sänker F2 och F3 (Thomas 2011: 145). Fig. 2.3 visar F1 och F2 mättnings av centralsvenska vokaler (Riad 2014:609).

Den akustiska analysen kan ibland stå i konflikt med det auditiva, särskilt när det gäller tonförändringar och användningen av metoder ska anpassas till forskningens mål ("acoustic phonetics" 2008).

2.2.2. Gammalsvenskbymålets vokaler

Det finns ingen publicerad forskning av gammalsvenskbymålets akustiska drag. De två deskriptionerna nedan av dialektens fonetik har sina grunder i fältarbete som utövades på olika tider och baseras på auditiv analys.

Enligt Anton Karlgrens beskrivning i *Gammalsvenskby: uttal och böjning i gammalsvenskbymålet* (1953) har målet följande vokaler: /a/, /e/, /i/, /ɔ/, /o/, /u/, /ʉ/, /ɛ/, /œ/ vilka har korta och långa motsvarigheter samt /ɛ/ och /ø/ vilka bara förekommer korta (Karlgrén 1953:9) konvertering från svenska landsmålsalfabetet till IPA enligt Cercurius AB (2024). Långa ljud betecknas här med ◌:.

Vokalerna har följande egenskaper som skiljer dialekten från rikssvenska. /a/ och /a:/ är ungefär samma som i finlandssvenska. /a/ antar före k, g, x, en "något mörkare färgton." /e/ och /e:/ är ganska slutna. /ɔ/ och /ɔ:/ båda liknar i kvaliteten det korta öppna å-ljudet. /o/ och /o:/ båda liknar i kvaliteten det långa å-ljudet med mer labiarisering. /u/ och /u:/ är mer labiariserade än slutet o-ljud. /ʉ/ och /ʉ:/ är i kvaliteten närmast det långa u-ljudet men "spetsigare". /ɛ/ och /ɛ:/ är mer öppna än ä-ljudet. /ɛ/ ligger mellan /ɛ/ och /e/. Vokalen som Karlgren betecknar som motsvarigheten till /ø/ motsvarar inte denna ljud (kort u-ljud) och perceptivt ligger

mellan /u/ och /ø/. Karlgren skiljer också ut 24 former av diftonger och 3 trifonger. (Karlgren 1953:9ff).

Alexandr Mankov forskade på dialektens ljud med det specifika målet att utveckla ett fonemiskt alfabet för transkription och fokuserar därför främst på fonemens differentierande egenskaper (Mankov 2019:67). Han ger dock en omfattande analys av det samtida ljudsystemet. Målets vokalfonem och deras allofoner skildras i vokallrymder (se fig 2.4). Som målets stabila diftonger urskiljer Mankov *äi* och *öü*. (Mankov 2019:90)

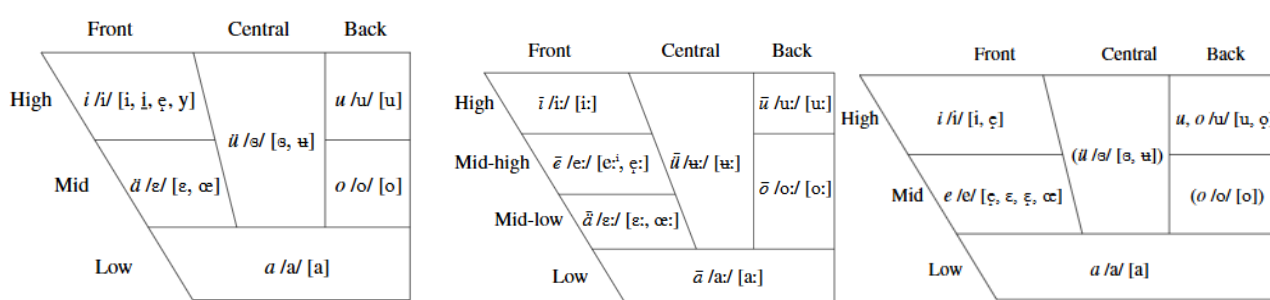

Fig. 2.4 Korta betonade vokaler, långa betonade vokaler och obetonade vokaler i Gammalsvenskbymålet (ur Mankov, 2019: 85, 88, 92)

Som ett avgörande karaktärsdrag ska först nämnas korta betonade stavelser (där en kort vokal står samman med kort konsonant). Andra framstående skillnader från rikssvenska enligt Mankov är ”frånvaron av fonemen /y/, /ø:/ och /œ/; den halvöppna rundade realiseringen av /ɛ/; och frekventa diftonger och diftongoider” (Mankov 2019:105).

2.2.3. Estlandssvenska vokaler och deras akustiska drag

I *Estlandssvenskans språkstruktur* (2018) sammanfattar Rosenkvist tidigare forskning om estlandssvenskans ljudsystem. Enligt Lagman (1979:47) finns det 13 vokalfonem i estlandssvenska och att systemet är ungefär samma i olika variationer. Vokalfonemen är /i/, /ɛ/, /ʉ/, /u/, /o/, /a/ som har även långa allofoner och /e/ som bara förekommer kort.

Enligt Brunberg (2015:11) består vokalsystemet i Rickulmålet av 16 fonem – samma antal som i standardsvenska, med undantag för att långt och kort /y/ saknas. Detta överensstämmer exakt med den vokaluppsättning som Lagman (1979:6ff) beskriver som karakteristisk för det estlandssvenska högspråket – en språkvariant som växte fram under slutet av 1800-talet och fick bred spridning i början av 1900-talet i takt med att kontakten med standardsvenskan intensifierades (Brunberg 2015:11).

Vissa fornsvenska diftonger har bevarats i estlandssvenska dialekter. De fallande diftongerna *ai*, *au* och *oy* finns kvar, men *au* och *oy* har ofta sammanfallit till *ou*, *öu* eller *äu*. Diftongen *ai* motsvaras av *ai*, *äi* eller *ei* beroende på dialekt. De stigande diftongerna *ia* och *io* förekommer också, men visar stor variation. I vissa dialekter har *ia* utvecklats till [æ], medan *io* oftast inte har förändrats (Tiberg 1962:32).

Under senaste åren har det estlandssvenska ljudsystemet även forskats akustiskt, både på ljudnivån och på den prosodiska nivån.

Asu, Schötz och Kügler (2009) undersökte de långa slutna vokalers formantstruktur i centralsvenska (CS), finlandssvenska (FS) och estlandssvenska (ES). Det finns följande skillnader i formantstrukturen: F2 av /i:/ i ES är betydande högre än CS och FS; F1 av /y:/ i ES är högre än CS och FS; F2 av [ɤ:] i FS är betydande lägre än CS och ES; det finns skillnader i både F1 och F2 av /u:/ med största skillnaden i FS där F2 är lägst. Artikulatoriskt betyder det att estlandssvenska /i:/ är bakre och /y:/ är lägre. Jämförelsen visar också att vokalerna i ES är närmare de i CS och inte FS som hävdades innan. Realisationen av /y:/ varierar i olika dialekter enligt tidigare forskning men av akustisk analys i studiens ramar realiserar den som diftong [iɤ:] av alla ES-talare. Deras akustiska analys tog inte hänsyn till diftongiseringen, så andra mätningar kunde ha gett andra resultat (Asu & al. 2009:56, 58).

Vidare forskning visade dock att det inte finns en så stor skillnad för F2 av /i:/, även om /i:/ i CS antyds vara lite mer främre. Studien bekräftade att finlandssvenskt /ɤ:/ är mer bakre och nu visade att centralsvenskt /ɤ:/ är signifikant mer främre än estlandssvenskt /ɤ:/, vilket tidigare inte framhävts lika tydligt (Ewald & al. 2018:82ff).

Otto Edward undersökte akustiska drag av estlandssvenska dialekter. Resultaten bekräftade tidigare beskrivningar av diftonger i estlandssvenska (Lagman 1979; Danell

1905-34). Diftongerna /ai/, /oi/ och /ui/ realiseras likartat i alla dialekter, medan /au/ uppvisar tydlig dialektal variation, särskilt i Rickul, Nuckö och Ormsö. Skillnaderna mellan diftongerna märks i formantvärden, särskilt F1 och F2, samt i banlängd och formantförändringshastighet.

Det finns även forskning om sj- och tj-ljuden (Asu & al. 2015), det laterala [ɬ] (Schötz & al. 2014; Asu & al. 2015, Schötz & al. 2018) och ordaccent (Schötz & Asu 2013; 2015;2018).

2.3. Sammanfattning av kapitel 2.

Detta kapitel ger en diakronisk och synkronisk översikt över spridningen, funktionen och egenskaperna hos de estlandssvenska dialekterna. Avsnitt 2.1 ger den historiska och vetenskapliga bakgrunden till svensk dialektologi. Baserat på den granskade litteraturen är estlandssvenska dialekter traditionella dialekter (tidigare kallade genuina), vilket innebär att de har en lång historia och fortfarande har vissa ålderdomliga särdrag. Inom fonetiken är ett av de mest framträdande särdragen, som gjort det möjligt att datera dialekten, de fornsvenska diftongerna som har försvunnit från centralsvenska men fortfarande finns kvar i estlandssvenska. Trots dessa drag erkänns dialekterna inte som ett separat språk, varken på språkliga grunder eller utifrån identitetsperspektiv.

Det finns inga säkra bevis för när de estniska svenska dialekterna började utvecklas, men det måste ha skett någon gång i mitten av 1200-talet, baserat på både historiska fynd och språkvetenskaplig forskning. Den stora isoleringen från andra områden där svenska talades gjorde det möjligt att bevara de gamla särdragen, medan den relativa isoleringen av vissa estniska svenska bosättningar från de andra ledde till stor variation inom dialektgruppen. Den stora isoleringen från de andra svensktalande områden gjorde det möjligt att bevara de gamla särdragen, medan den relativa isoleringen av vissa estniska svenska bosättningar från de andra ledde till stor variation inom dialektgruppen. Ytterligare migration under 1700-talet påverkade dialektområdet. Nämligen den finska bosättningen på Nargö och den tvångsförflyttningen av en betydande del av Dagös befolkning till södra Ukraina, där Gammalsvenskby grundades. 1800-talet präglades av ett ökat intresse för svenska dialekter, särskilt estlandssvenska. I detta fall dokumenterade dialektforskningen inte bara dialekterna utan påverkade också deras talare på ett betydande sätt. Den uppmärksamhet som särskilt riktades mot Gammalsvenskby ledde till att Sverige och svensktalande Finland gav mer stöd till den svenska religionen och utbildningen, vilket påverkade språket och bybornas identitet. I detta fall innebar dialektforskningen inte bara att dialekterna dokumenterades, utan också att de som talade dem påverkades i hög grad. Den uppmärksamhet som särskilt riktades mot Gammalsvenskby ledde till

att Sverige och det svensktalande Finland gav större stöd till den svenska religionen och utbildningen, vilket påverkade språket och bybornas identitet. Den svåra situationen i Gammalsvenskby vid sekelskiftet tvingade en stor del av befolkningen att emigrera till Sverige 1929, vilket byborna uppfattade som en hemvändning. De lyckades dock inte upprätthålla sitt eget samhälle på grund av bosättningen i olika regioner i Sverige, så de flesta av dem assimilerade så småningom. En del emigrerade till Kanada eller återvände till slut till Ukraina. 1900-talet var även turbulent för Estland. Assimilering, driven av förföljelsen av estlandssvenskar å ena sidan och andra världskriget å andra sidan, ledde till att en stor del av befolkningen antingen bosatte sig i större estnisktalande städer eller flyttade till Sverige där de ville inte sticka ut och bara använde dialekten hemma. Till följd av sovjetisk politik och flera filtreringar under och efter andra världskriget minskade antalet talare av Gammalsvenskbymålet drastiskt.

I början av 2000-talet har situationen bland de estlandssvenska dialekterna blivit likartad. De talare som finns kvar är vanligtvis av hög ålder och ovilliga att föra sin dialekt vidare till yngre generationer, så dialekterna är på väg att dö ut. Forskningen fortsätter dock, särskilt inom området akustisk lingvistik, vilket kan ge mer insikt i den dialektala artikulationen. De akustiska studierna av estlandssvenska har till exempel redan visat både bekräftelser av och avvikelser från den tidigare impressionistiska forskningen. Även om den akustiska forskningen om Gammalsvenskbymålet ännu inte har kommit, finns det nyare och pågående forskning om dialektens samtida form och funktion.

3. JÄMFÖRANDE ANALYS AV F1- OCH F2-MÄTTNINGAR AV VOKALER I ESTLANDSSVENSKA DIALEKTER

3.1. Materialen

För akustisk analys av vokaler i gammalsvenskbymålet användes inspelningar av tre talare, Maria Malmas (MM), Emma Utas (EU) och Elza Utas-Kozenko (EK). Inspe­lingar togs från radio- och tv-intervjuer där byborna berättar om byns historia, vardag och språk. Frågorna till talaren ställdes på standardsvenska och målgruppen av program är tänkt inte vara van vid dialekten. Det är därför möjligt att inte alla dialektala drag behållas för talet anpassas vid situation. Å andra sida finns det obestridliga dialektal­drag på olika nivåer av språk. Exempelvis använder talare ord som inte finns i standardspråket inte bara när de förklarar sina ord till åhörare (t.ex. ”purkon” *morot*) utan också i andra sammanhang på ett naturligt sätt (t.ex. ”silkesbär” *mullbär*). Alla talare använder ålderdomlig grammatik som inte finns kvar i standarden men förekommer ofta i traditionella dialekter (t.ex. ”äro” *är*). Det som mest tydligt visar att uttalet är också dialektal är diftongen /äi/ hos alla talare.

Från inspelningarna med totala längden av 15 m 35 s utvaldes 419 betonade monoftongiska realisationer av dialektens 13 fonem enligt Mankovs (2019) analys. Distributionen av de analyserade fonem visas i tab. 3.1.

i	41		ä	36		a	46	ü	15	u	11	o	47
ī	39	ā	28	ē	9	ā	52	ū	31	ū	16	ō	50

Tab. 3.1. Antal realisationer av gammalsvenskbymålets fonem i mättnin­gar.

Med hänsyn på att det inte finns för stora skillnader i formantmättnin­gar inom fonemens realisationer, kan det hävdas att den ojämna distributionen av vokaler inte påverkar mättnin­gar. Undantaget är /e:/ med ett litet antal mättnin­gar och betydlig variation vilket beaktades under analysen. Det ojämna antalet realisationer per vokal kan förklaras av följande faktorer:

- svenskans fonotax och ojämna frekvenser av vokalernas förekomster i svenska;

- målets diftonger och diftongoider med betydande formantdynamik utvaldes inte för analysen för den fokuserar på monoftonger, vilket betyder att det finns färre realiseringar av t.ex. /ã/ än det skulle finnas i standardspråket;
- en mindre mängd utländska lånord i talarnas ordförråd jämfört med centralsvensktalande, vilket betyder att det finns färre realiseringar av t.ex. /ē/;
- vardagliga naturen av tal, vilket betyder att ord som ”ja”, ”jag”, ”och” upprepas många gånger;
- målets specifika fonotax orsakad av dess utveckling.

För jämförelsen med de andra estlandssvenska dialekter användes inspelningar ur Lagman (1990) sammanställde i *Den estlandssvenska korpusen* (Västerdal 2018). Totalt analyserades 181 betonade realisationer av motsvarande vokalljud av olika talare som grupperades i 3 dialektområden efter Tiberg (1968, se fig. 2.1). ESV-korpusen innehåller högläsningar av skrivna texter med på olika ämne men oftast med vardaglig inriktning. Om det var möjligt användes bara inspelningar av kvinnor för mätningar inom område (gäller för område 2, se del 3.3.1) vilket motsvarar gammalsvenska inspelningar. Detta minskar antalet variabler som påverkar formantmätningar och säkerställer att det betydande draget som analyseras är dialektskillnaden och inte fysiologin hos talarnas vokalapparat. Det motsvarande ljudet bestämdes baserad på auditiv analys för korpusens transkription inte är alltid fonemisk och konsekvent.

Val av orden där ljuden förekommer baserades på analys av trender i stavelsesstrukturen av gammalsvenska inspelningar. Omgivningen där vokaler förekommer (t.ex. närliggande mjuka konsonanter, r-ljudet, supradentaler, nasala och labiala konsonanter, andra vokaler) påverkar deras artikulation och följaktligen formantstrukturen (se tab.2). Utöver detta beaktades ljudkvalitén för att säkerställa noggrann formantanalys.

3.2. Metoden

Målet med undersökningen är att analysera akustiska drag av den gammalsvenska och de andra estlandssvenska dialekter. Här jämförs akustiska spektrala mått av korta och långa betonade monoftonger. F1- och F2-mätningar kan ge insikt i vokalernas artikulation (höjden, bakre-framre position) som är grunden för tidigare impressionistiska beskrivningar.

De utvalda vokaler segmenterades och annoterades manuellt i datorprogrammet Praat (Paul Boersma och David Weenink 2023). Segmentering baserades både på perceptionen av vokalernas gränser och visuell analys av spektrumen. Att Praat kan på ett tydligt sätt producera ljudets spektrum är förutsättningen för noggrann igenkänning av formanter. Vikten av perception är kopplat med att analysen baseras på fonem i olika omgivningar och det är därför viktigt att de analyserade vokalljuden uppfattas som fonem de representerar.

Formanter mättes i intervallet upp till 4600 hertz (formanttak för 4 formanter) var 0,03 sekund av inspelningen. Formantmätningar genomfördes vid vokalvolymens höjdpunkter. Om det förekom någon dynamik, räknades medelvärdet av mätningar vid 20, 50 och 80 procent av ljudets varaktighet. Mätningar kontrollerades mot spektrala skivor (spectral slices) för att säkerställa korrekta analysen i Praat.

Varje segment annoterades med fonem, talare, formantmätningar och ord där ljudet förekommer. För att kunna hitta motsvarigheter i *ESV-korpusen* annoterades ord med rikssvensk stavning. Där dialektala ord skiljer sig betydande från standarden angavs transkriptionen i parentes.

	fonem	ord	talare	F1	F2
1	a:	potatisar (katefla)	MM	986	1623
2	a	gammal-	MM	850	1521
3	ä	svensk	MM	516	2031
4	ü	morot (purkan)	MM	463	1559

Avsnitt av tab. 1. Formantmätningar av gammalsvenskbydialekten

För att det kan förekomma långa vokaler med långa konsonanter eller konsonantkluster, bestämdes vokaltypen för varje segment med hjälp av auditiv analys. Det förekom också att samma ord uttalades med korta och långa realisationer i olika sammanhang. Märkligt var variationen i ordet gräs i samtalet mellan dialekttalaren Maria Malmas och intervjuaren Veronika Lilja som talar centralsvenska. Här ser vi hur talaren vare sig medvetet eller omedvetet anpassar sitt uttal till samtalspartnern.

VL: Ni åt gr[ä:s]

MM: Ja, ja. Vi åt gr[ä:s], 47:de år åt vi gr[äs:].

(Ringarp 2009, 06:58)

Mönster i andra estlandssvenska dialekter beaktades för att bestämma vokalernas längd. Exempelvis förekommer formen *l[ä:]tare* också i inspelningar från Rågöarna, Ormsö, Nuckö och Korkis som kan hittas i ESV-korpusen.

Alla formantmätningar för varje segment presenteras i tab. 1.

För att vokalrymden representerar förhållanden inom system med minskat variation mellan talare används olika normaliseringsmetoder. En av metoder som passar bäst för dialektforskning är Nearey-normalisering (Adank & al. 2004:3105; Nearey 1978) för att den utjämnar skillnader mellan talare och behåller språklig variation.

$$F_{norm} = \log(F) - \frac{\log(F_1) + \log(F_2)}{2}$$

Formel 3.1 Nearey-normalisering för två formanter. F_{norm} – det normaliserade formantvärdet, F – det ursprungliga formantvärdet.

För jämförande analysen valdes ut realisationer av vokalerna i andra estlandssvenska dialekter. Överensstämmelse mellan vokalerna bestämdes på grund av funktion och hur de låter. Funktion betyder att ljuden i båda språk i konkreta ord motsvarar samma fonem i centralsvenska och förekommer i samma sammanhang av

konsonanter och vokaler. Vokalförändringarna har dock skett på olika sätt i dialekterna så det är viktigt att beakta om ljudet i sammanhanget verkligen motsvarar de gammalsvenskby vokalerna akustiskt, i synnerhet när det gäller y- och ö-ljuden. Fonemen markerades i överensstämmelse med det av Mankov förslagna transkription för tydligare analys.

I allmänt belyste arbetet med ESV-korpusen dess svagheter särskilt i den fonetiska aspekten. Det behövs en mer konsekvent transkription, alternativet att söka bland texter på estlandssvenska i stället för bara svenska översättningar, annotering av fonematiska tokens och bättre kön-tagging. I korpusen finns det inget alternativ att ladda ner ljudfiler så allt arbete med formanter genomfördes genom korpusens gränssnitt direkt vilket ledde till sannolika fel i mättningar.

Efter den preliminära analysen av formantmätningar erhållna direkt från ESV-korpusen blev det uppenbart att värden inte är lämpliga för formantanalysen. Medelmätten för alla fonem ligger mellan 335 och 479 Hz då faktiskt ska variationen vara mycket bredare. Inspelningarna från området dit Dagö ingår (område 3) återanalyserades i Praat för att få bättre mätt. Hela formantmättningar presenteras i tab.2.

talare	fonem	ord	F1, Hz	F2, Hz
nuckoe bok 11 OM2	a	alla	611	1293
nuckoe bok 10 OM3	a	gammal	683	1234
ormsoe bok 04 OW1	a	mamma	520	1257
nuckoe bok 11 OM2	a	var [då]	664	1076
nuckoe bok 11 OM2	a	fast	614	1288
ormsoe bok 01 OM1	a	vatten	669	1331

Avsnitt av tab. 2. Formantmättningar av fonemet /a/ i nuckö- och ormsödialekten.

Genomsnittliga formantvärden beräknades för jämförande analys av dialektala vokalsystemen och särskilt förhållanden mellan fonem inom systemen. Resultat av mätningar representeras i fig. 3.2 och anges i sin helhet i tab. 3.2.

fonem	dialekt	F1, gen., Hz	F2 , gen., Hz
a	Gammalsvenskbydialekten	777	1 506
ä	Gammalsvenskbydialekten	577	2 119
a:	Gammalsvenskbydialekten	801	1 588
ä:	Gammalsvenskbydialekten	600	2 199
e:	Gammalsvenskbydialekten	487	2 322
i	Gammalsvenskbydialekten	412	2 415
i:	Gammalsvenskbydialekten	379	2 675
o	Gammalsvenskbydialekten	549	1 219
o:	Gammalsvenskbydialekten	513	1 069
u	Gammalsvenskbydialekten	408	1 136
ü	Gammalsvenskbydialekten	487	1 877
u:	Gammalsvenskbydialekten	392	1 073
ü:	Gammalsvenskbydialekten	472	2 080
a	Estlandssvenska	627	1 247
ä	Estlandssvenska	741	1 952
a:	Estlandssvenska	691	1 295
ä:	Estlandssvenska	517	1 707
i	Estlandssvenska	407	1 993
i:	Estlandssvenska	425	2 216
o	Estlandssvenska	469	1 002
o:	Estlandssvenska	477	925
u	Estlandssvenska	420	1 277
ü	Estlandssvenska	492	1 501
u:	Estlandssvenska	383	641
ü:	Estlandssvenska	416	1 937

Tab. 3.2. Genomsnittliga formantmätningar per dialekt.

3.3. Analysen

3.3.1. Auditiva analysen av särdrag.

Före akustisk analys är det värt att beskriva uppfattade mönster i dialekternas vokalsystem, särskilt när det som gäller diftonger. Långa framre och centrala vokaler (/ū/, /ē/, /ī/) i gammalsvenskbymålet verkar övergå till [ɪ] i slutet. Det som motsvarar det centralsvenskas y-ljudet realiseras som /jū/ vilket kan ha även diftongdrag och ska forskas vidare.

I nargödialekten (område 1) märks övergången av /ū/ till /ou/, t. ex. i *broder*. Detta skiljer sig från uttalet av ordet i andra dialekter /bruär/, vilket uppenbarligen orsakas av vokalreduktionen. Att ordet uttalas som /brour/ i dialekten kan hänvisa till själva vokalens kvalité.

I dialekten av Rågöarna, Korkis och Vippal (område 2) förutom det allmänna mönstret av realisation av /ē/ som diftong /äi/. Realisation av u-ljudet i dialekterna liknar centralsvenska mest.

Dialekten av östkusten och Ormsö (område 3) präglas av att /ā/ realiseras mer som /ī/ eller sliten /ē/ vilket återspeglas i ESV-korpusens transkription. Till skillnad från gammalsvenskbymålet realiseras det långa y-ljudet inte som /ī/ utan snarare som [e].

3.3.2. Vokalsystemet av gammalsvenskbymålet.

På grund av det direkta sambandet mellan formantmätt och vokalens artikulatoriska parametrar är det möjligt att skapa vokalrymd baserade på mättningar.

Fig. 3.1 visar formantmätt utan och med Neary-normaliseringen som utgjordes med programmanus i R. Att vokalrymderna ser likadant ut bevisar att det inte finns betydande skillnad i artikulation bland talarna. Således är uttal av vokaler i gammalsvenskbysvenska systematisk och går att beskrivas som dialektalt system.

Jämfört med de standardsvenska formantmättningarna (här och vidare efter Riad 2014 se fig. 2.3) skillnaden mellan korta och långa vokaler är inte så stort, vilket är särskilt märkligt för a-ljudet i standardsvenska. Det stämmer med den auditiva analysen

av inspelningar: långa betonade vokaler låter för det mesta likt med de korta och har mindre dynamik jämfört med det standardsvenska uttalet.

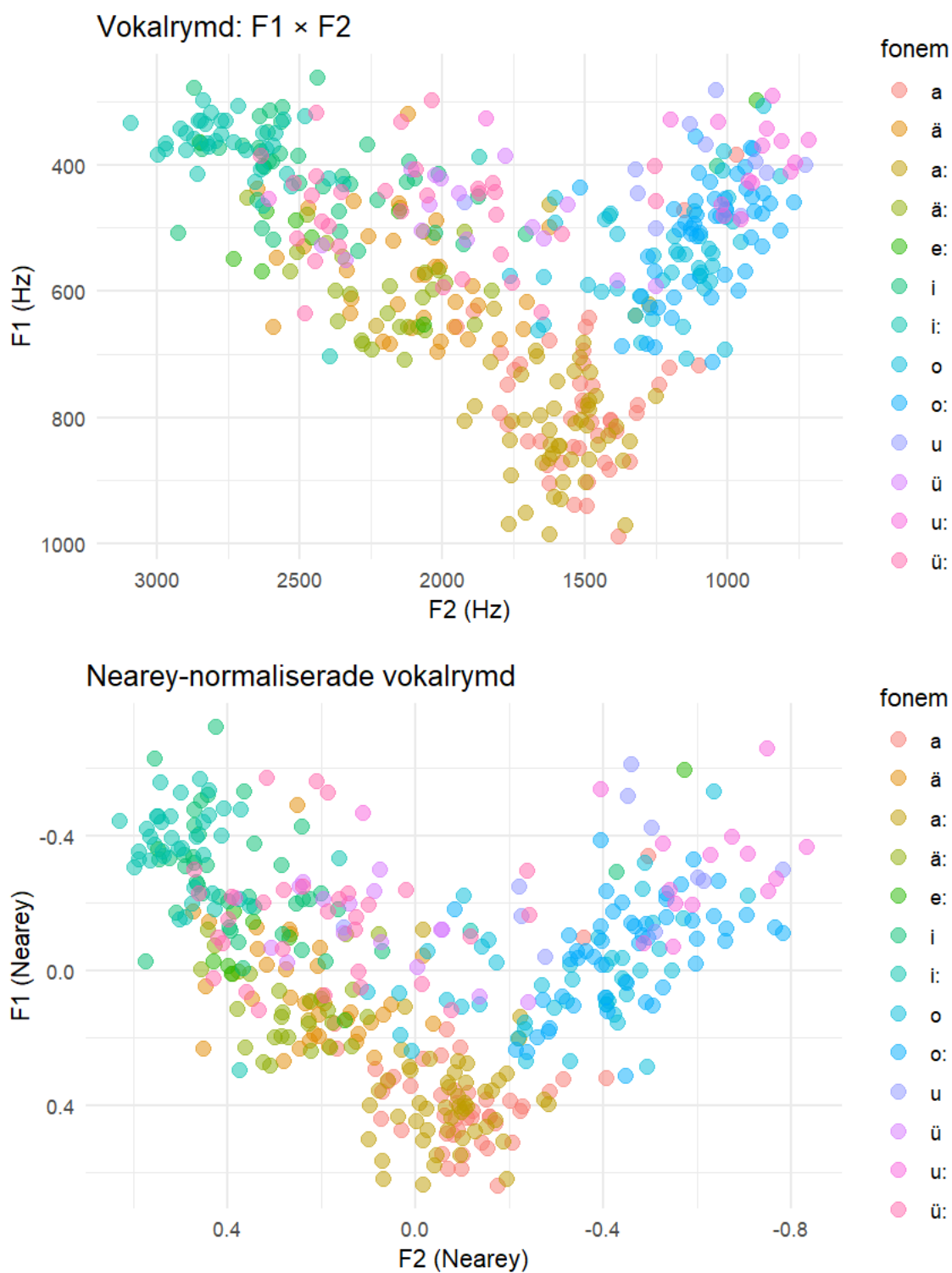

Fig. 3.1. Vokaldata av gammalsvenskbydialekten i onormaliserad (övan) och normaliserad (nere) vokalrymder längs de två första formanterna, F1 och F2.

/a/ och /ā/ är närmare varandra än i standardsvenska. Även om det är typiskt för det senare att vokalen övergår gradvist till å-ljuden, här ser vi att det finns en ganska tydlig gräns. Det är kopplat med att det saknas artikulatorisk variation mellan det korta och det långa ljudet vilket realiserar som avrundning i standardsvenska.

Märkligt för /ä/ och /ā/ är att de är högre än vad som är typisk för standardsvenska. Det handlar inte bara om att /ä/ är den korta motsvarigheten av både /ē/ och /ā/ och därför kan vara mer sliten. Det ligger mellan det långa standardsvenska e-ljudet och det korta ä-ljudet. I de analyserade inspelningar saknas det öppna framme vokaler. /ā/ förekommer oftast framför /r/ och i de flesta andra ord där i standarden skulle förekomma det långa ä-ljudet realiserar det som diftong i gammalsvenskbydialekten. Att /ē/ och /ā/ är blandade i vokalrymden kan ha sin grund i felaktig auditiv analys vid segmentering ut icke-dialekttalarens perspektiv. Det förklaras av att det saknas omfattande tidigare akustisk och artikulatorisk beskrivning och de analyserade data är begränsade vilket indikerar behovet av ytterligare forskning.

/i/ och /ī/ är märkligt framme än andra vokaler och det finns ännu mindre variation längs F2-skalan än i standardsvenska. Det har först och främst att göra med att alla de analyserade vokaler är betonade men också visar att det inte finns bakre allofoner av /ī/ som är karaktärsdrag av centralsvenska dialekter.

Även om det inte finns tydliga gränser, finns det mönstren av artikulatoriska skillnader mellan /o/ och /o:/. Det långa ljudet kan ligga ganska uppe och som är typiskt är artikulation av /o/, /o:/ och /u/ och /ū/ mycket närma.

Till skillnad från standardsvenska ligger /u/ och /ū/ på ungefär samma höjd som /i/ och /ī/ och det finns variation i hur framme vokalen är som kan vara kopplad med att det inte finns fonem som upptar platsen av centrala höga vokaler och även främre realisationer fungerar som /u/- och /ū/-fonem.

Att /ü/ och /ū/ är så mycket spridda längs F2-axeln stämmer med Mankovs karakterisering av fonemet. Det motsvarar de centrals standardsvenska y- och ö-ljuden och uttalas mellanhögt. Det har hörbart olika realiseringar som har inte en differentierande roll och motsvarar inte de standardsvenska mönstren. Av Mankovs analys följer att skillnaden mellan allofoner är i höjden men formantmättningar visar

också att det finns betydande skillnad i hur längre bak eller närmare de uttalas. Några av realisationer /ü/ och /ū/ är märkligt nära och liknar /i/ och /ī/ när det gäller F1 och F2 mättningar. Trenden med ett relativt lägre F2-värde och likadant F1-räckvidd visar att ljudet fortfarande är avrundad.

3.3.3. Jämförelse av formantstruktur i gammalsvenskbydialekten och estlandssvenska dialekter.

På grund av begränsat forskningsmaterial kan det vara svårt att göra några generaliseringar om skillnader i artikulation men det som kan och ska iakttas är förhållandena mellan ljud inom dialekterna. Fig. 3.2 visar vokalrymden av medelvärden hos gammalsvenskbymålet jämfört med de estlandssvenska dialekterna i område 3 (se del 3.3.1) baserad på genomsnittliga formantmättningar (se tab.3.2).

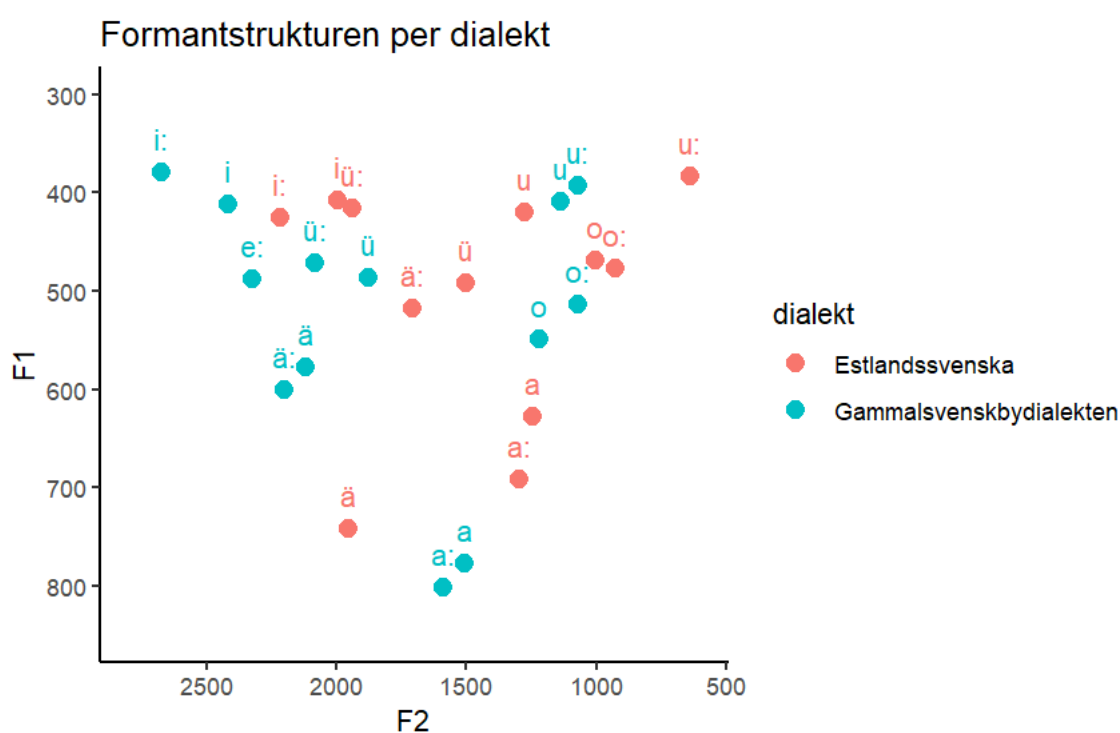

Fig. 3.2. Medelvärden av formantmätt av gammalsvenskbydialekten (blått) och dialekten av Nuckö och Ormsö i vokalrymder längs F1 och F2.

Skillnaden mellan de korta och de långa vokalerna finns i båda språkvarianter men verkar inte vara den differentierande egenskapen för att avståndet inte är så stort.

Till skillnad från standardsvenska ligger det långa a-ljudet lägre än det korta vilket bevisar bristen på avrundning i båda dialekter. De slutna avrundade vokaler har större skillnad i estlandssvenska medan att gammalsvenskbyns vokaler följer samma mönster på mindre skala. Skillnaden mellan u-ljuden

Att de flesta vokaler ligger högre och närmare i gammalsvenskbydialekten än i estlandssvenska är troligtsvis kopplat med kön av de mättade talare. a-ljuden följer dock inte mönstret vilken hänvisar att den öppna artikulation av ljudet är enastående just för dialekten.

Att det långa ä-ljudet ligger högt upp stämmer med den auditiva analysen. Detta särdrag saknar dock i gammalsvenskbydialekten lika med de andra dialektområden vilket kan betyda att högre artikulation av ljudet är en förändring som har skett i just det området. Det korta ä-ljudet ligger dock närmare det standardsvenska mönstret och är mer öppen än i gammalsvenskbydialekt.

Med avseende på de interna förhållanden mellan vokaler liknar gammalsvenskby mönstren av estlandssvenska och stämmer med Lagmans (1979:47) bedömning av att "Vokalsystemet är med undantag för vissa detaljer lika i de skilda estlandssvenska dialekterna".

3.4. Sammanfattning av kapitel 3.

I kapitlet presenteras en jämförande analys av F1- och F2-mätningar av vokaler i estlandssvenska dialekter, där inspelningar av tre talare, Maria Malmas, Emma Utas och Elza Utas-Kozenko, användes för akustisk analys av vokaler i gammalsvenskbymålet. Inspelningarna togs från radio- och tv-intervjuer där byborna berättar om byns historia och vardag, och totalt utvaldes 419 betonade monoftongiska realisationer av dialektens 13 fonem för analysen. För jämförelsen med de andra estlandssvenska dialekterna användes inspelningar ur Lagman (1990) sammanställda i *Den estlandssvenska korpusen*, där totalt 181 betonade realisationer av motsvarande vokalljud. Hantering av korpusens inspelningar visade sig ha svagheter och vidare utveckling av korpusen behövs för att den ska användas i forskning.

För analysen användes blandning av den auditiva och akustiska analysen. Den auditiva analysen användes för att bestämma om vokaler är långa eller korta vid segmentering och annotering av inspelningar. Några av de preliminära resultaten från den auditiva analysen bekräftades senare av den akustiska analysen.

För mer konsekutiv analys användes normalisering av vokaldata för gammalsvenskbydialekten. Det finns ett direkt samband mellan vokalens artikulation och formantmätningar, vilket gör det möjligt att skapa vokalrymder utifrån akustiska data. En jämförelse mellan normaliserade och icke-normaliserade mätningar visar att uttalet av vokaler i gammalsvenskbysvenska är konsekvent och kan beskrivas som ett dialektalt system.

Jämfört med standardsvenska är skillnaden mellan korta och långa vokaler mindre, särskilt för a-ljudet, vilket också bekräftas i lyssningsanalysen. Vokalerna /a/ och /ā/ ligger närmare varandra än i standardsvenska, vilket beror på avsaknaden av artikulatorisk variation som annars visar sig som rundning i standarduttalet.

Analysen av vokalrymder visar att Gammalsvenskbydialekten har ett relativt kompakt system, särskilt när det gäller de främre vokalerna. I jämförelse med standardsvenska finns mindre variation längs både F1- och F2-axlarna, vilket antyder en högre grad av systemintern stabilitet. Detta kan dels förklaras av den isolerade

utvecklingen, dels av ett fonemsystem som inte i samma grad utvecklat de tydliga längdkontraster som finns i rikssvenskan.

Exempelvis ligger /a/ och /ā/ mycket nära varandra, vilket tyder på att fonemlängden här inte har lika stark artikulatorisk representation som i standardspråket. För /ä/ och /ā/ observeras däremot ett tydligt mönster där de båda vokalerna realiseras högre än förväntat, och deras positioner överlappar delvis med /ē/. Detta skapar osäkerhet i fonemgränsen och öppnar för tolkningen att vissa realisationer av /ā/ i själva verket fungerar som övergångar mot diftongen /äi/, vilket också bekräftas av auditiv analys i avsnitt 3.3.1.

Att /ī/, /ū/ och /ē/ ibland visar formantdynamik mot [ɪ]-liknande slutvokaler tyder på att dessa vokaler kan ha en diftong-liknande struktur. Det är dock svårt att avgöra om dessa är fonemiskt relevanta eller bara fonetiska variationer utan betydelse för talarens distinktioner. Dessa fynd stöder slutsatsen att diftonger är särdrag av de estlandssvenska dialekterna och fortfarande ge grunder att gruppera gammalsvenskbymålet med andra östsvenska dialekter.

De rundade bakre vokalerna /o/, /ō/, /u/, /ū/ ligger nära varandra i vokalrymden. Flera av dem har nästan identiska F1–F2-koordinater, vilket kan tyda på neutralisationstendenser. Att sådana ljud är svåra att särskilja akustiskt betyder inte nödvändigtvis att de saknar fonemisk betydelse, men antyder att skillnaden kanske bärs upp av prosodi, kontext eller vokalomgivning snarare än av vokalens kvalitet ensam.

Den jämförande analysen med estlandssvenska dialekten av Ormsö och Nuckö visar att i både språkvarianter finns det skillnad mellan korta och långa vokaler, men avståndet är mindre än i standardsvenska och verkar inte vara den främsta differentierande faktorn. I motsats till standardsvenska ligger det långa a-ljudet lägre än det korta, vilket tyder på brist på avrundning. Slutna avrundade vokaler visar större skillnad i estlandssvenska än i gammalsvenskbydialekten, där skillnaderna är mindre men följer samma mönster. Att vokalerna i gammalsvenskbydialekten generellt ligger högre och närmare än i estlandssvenska förklaras troligen av könet på de talare som analyserats, men a-ljuden avviker från detta mönster, vilket tyder på en unik, mer öppen artikulation i just denna dialekt. Det långa ä-ljudet i estlandssvenska ligger högt, vilket

bekräftas av den auditiva analysen, men detta särdrag saknas i gammalsvenskbydialekten, liksom i andra estlandssvenska områden, vilket kan tyda på att det är en nyare lokal förändring. Det korta ä-ljudet i estlandssvenska är däremot mer öppet och liknar på så sätt standardsvenskan mer än i Gammalsvenskby.

Sammanfattningsvis visar gammalsvenskbydialekten liknande interna vokalmönster som estlandssvenskan, vilket bekräftar Lagmans (1979) bedömning att vokalsystemen i estlandssvenska dialekter i stort sett är lika, med endast vissa aspekter som skiljer.

4. SLUTSATSER OCH DISKUSSION

Uppsatsen har undersökt vokalsystemet i Gammalsvenskbydialekten genom akustisk analys och jämfört resultaten med andra estlandssvenska dialektområden.

Gammalsvenskbydialekten har haft en viktig funktion som identitetsmarkör i byns historia. I en flerspråkig miljö och under återkommande migration har dialekten särskilt tydligt skiljt ut gruppens interna kommunikation från omgivande språk. De fonetiska drag som analyserats i denna studie – bland annat bevarade diftonger och avvikande vokallängdsmönster – utgör en del av denna språkliga särprägel. Mot bakgrund av dialektens hotade status bidrar akustisk dokumentation av dess vokalsystem inte enbart till fonetisk kunskap, utan även till bevarandet av ett språkligt och kulturellt särdrag med historisk betydelse för talarsamhället.

Kapitel 2 klargör hur Gammalsvenskbydialekten passar in i den östsvenska dialektgruppen. Dialekten har bevarat fornsvenska drag (i synnerhet diftonger och ett äldre vokalsystem) tack vare geografisk och social isolering efter dagöbornas förflyttning till södra Ukraina 1782. Samtidigt har historiska migrationer, språkkontakt och 1900-talets politiska omvälvningar skapat regional variation inom estlandssvenskan och lett till att modersmålstalare nu är ytterst få. Kapitel 2 visar också att tidigare beskrivningar främst varit impressionistiska och att modern akustisk dokumentation nästan helt saknats. Det är ett tydligt forskningsgap som motiverar den föreliggande studien.

Kapitel 3 presenterar en systematisk formantanalys av Gammalsvenskbydialektens vokaler (419 realiseringar) och en jämförelse med tre andra estlandssvenska dialektområden (181 realiseringar). Resultaten bekräftar flera kända uppgifter som till exempel men nyanserar dem med kvantitativa data. Analysen visar bland annat:

- /a/ – /ā/ ligger nära varandra, medan /ä/ och /ā̄/ är högre än i standardsvenska;
- /i/ och /ī/ är påtagligt framskjutna och visar liten intern variation;
- rundade bakre vokaler har överlappande F1/F2-värden, vilket kan antyda neutralisationstendenser och behöver vidare forskning;

- diftongiseringsmönster och realiseringen av /ā/ och /ū/ skiljer sig tydligt mellan dialektområden.

Sammantaget bekräftar kapitel 3 att Gammalsvenskbydialekten har ett stabilt, men på flera punkter unikt, vokalsystem och att variationen mellan de estlandssvenska målen till stor del kan förklaras av lokal utveckling efter separationen under 1700-talet.

Undersökningar har givit svar på de i det första kapitlet ställda forskningsfrågor.

1. De estlandssvenska dialekternas vokalsystem har påverkats av historisk isolering, migration och språkpolitik. Isoleringen bevarade äldre drag som i synnerhet diftonger.
 2. Analysen bekräftar i stort tidigare auditiva beskrivningar. Framför allt gäller detta det kompakta vokalsystemet, den begränsade skillnaden mellan korta och långa vokaler samt de framskjutna realisationerna av /i/ och /ī/. Samtidigt visar uppsatsen att vissa distinktioner, exempelvis mellan /ā/ och /ē/, är mindre tydliga än vad som tidigare antagits. Det tyder på att vissa fonemgränser kan ha uppfattats olika beroende på metod och lyssnarens dialektbakgrund. Analysen ger alltså stöd för tidigare uppfattningar men visar också behovet av ytterligare systematiska undersökningar.
 3. Jämförelsen mellan dialekter visar att det finns gemensamma drag, exempelvis realisering av diftonger och viss frånvaro av tydliga längdkontraster, men också tydliga skillnader mellan områden. Exempelvis realiserar /ū/ som diftong i vissa mål men inte i andra, och /ā/ har olika motsvarigheter beroende på område. Dessa variationer visar att dialekterna, trots ett gemensamt ursprung, har utvecklats längs olika fonologiska vägar efter separationen. Detta tyder på att både intern utveckling och yttre påverkan haft betydelse för systemens form.
 4. Uppsatsen pekar ut flera forskningsområden som särskilt viktiga.
- Akustisk analys av diftonger och diftongoider i gammalsvenskbydialekten vilket kan ytterligare jämföras med den existerande akustisk analys av estlandssvenska dialekter.

- Fördjupad analys av vokallängd och dess roll i systemet, både fonetiskt och fonologiskt.
- Fördjupad analys av vokalerna /ā/ och /ē/, särskilt i relation till diftongen /äi/, är nödvändig för att fastställa deras funktion i systemet. Resultaten visar att dessa vokaler delvis överlappar varandra akustiskt, och deras roll i vokalsystemet verkar osäker. Det krävs fler mätningar för att klargöra om de representerar separata fonem eller variationer av samma underliggande kategori. Suprasegmentella drag, såsom prosodi och betoning, som kan ge en mer fullständig förståelse av dialektens uttalssystem.
- De rundade bakre vokalerna ligger nära varandra i vokalrymden och visar små skillnader i F1 och F2. Detta antyder möjliga neutralisationstendenser och pekar på behovet av mer noggrann akustisk och auditiv forskning för att fastställa hur de särskiljs i det samtida målet.

Studiens förlopp belyste också viktiga metodologiska frågor som bör beaktas för vidare forskning. När det gäller dialektforskning är det både viktigt och i stort sätt utmanande att isolera bara de regionala variablerna för forskning. Mycket kan påverka uttalet och särskilt när tillgängliga data är begränsade. Det är därför viktigt att utarbeta en metodologisk strategi som både är anpassad för den specifika dialekten och som gör att de erhållna slutsatserna är lämpliga för vidare jämförande studier. Förresten finns det behovet för bättre verktyg för fonetisk forskning än ESV-korpusen. Vidare samling av existerande inspelningar av estlandssvenska dialekter (inklusive gammalsvenskbymålet) är nödvändig för vidare forskning.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

- Adank, Patti, Roel Smits, och Roeland Van Hout. 2004. "A Comparison of Vowel Normalization Procedures for Language Variation Research". *The Journal of the Acoustical Society of America* 116 (5): 3099–3107.
- Andersson, Lars-Gunnar. 1985. *Fult språk: svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlsson.
- Aronoff, Mark, och Janie Rees-Miller, red. 2017. *The Handbook of Linguistics*. 1:a uppl. Wiley.
- Asu, Eva Liina, Otto Ewald, och Susanne Schötz. 2015. "The Realisation of Sj- and Tj-Sounds in Estonian Swedish: Some Preliminary Results". *Working Papers / Lund University, Department of Linguistics and Phonetics* 55:23–26.
- Asu, Eva Liina, Francis Nolan, och Susanne Schötz. 2015. "Comparative Study of Estonian Swedish Voiceless Laterals: Are Voiceless Approximants Fricatives?: the 18th International Congress of Phonetic Sciences (ICPhS XVIII)". *Proceedings of the 18th International Congress of Phonetic Sciences*.
- Asu, Eva Liina, Susanne Schötz, och Frank Kügler. 2009. "The acoustics of Estonian Swedish long close vowels as compared to Central Swedish and Finland Swedish: Fonetik 2009". *Proceedings of Fonetik 2009*, 54–59.
- Brunberg, Göte. 2020. "Estlandssvenskarnas historia | Estlandssvenskarnas kulturförening". 2020.
<https://estlandssvenskarna.org/historik/estlandssvenskarnas-historia/> (hämtad: 31.05.2023).
- "bygdemål". 2024. I *Wiktionary*.
<https://sv.wiktionary.org/w/index.php?title=bygdem%C3%A5l&oldid=4026529> (hämtad: 31.05.2023).
- Cercurius AB. 2024. "Fonter: Dialekt". 2024.
<https://cercurius.se/typografi/dialekt.php> (hämtad: 31.05.2023).
- Crystal, David. 2008. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 6th ed. The Language Library. Oxford: Blackwell publishing.
- Dahl, Östen, och Lars-Erik Edlund. 2010. *Sveriges nationalatlas: Språken i Sverige*. Sveriges nationalatlas. Stockholm: Norstedt.
<https://vitterhetsakad.bokorder.se/sv-se/article/1687/spraken-i-sverige>.
- Danell, Gideon. 1905. *Nuckömålet I-III*. Stockholm: Kungl. boktryckeriet. F. A. Norstedt & Söner.

- Danell, Gideon. 1951. *Ordbok över Nuckömålet*. Ludequistska bokhandelin (distr.).
- Dialekt- och folkminnesarkivet. u.å. ”Sigfrid - I rörelse”. <https://irorelse.isof.se/sigfrid> (hämtad: 31.05.2023).
- Eberhard, David M., Gary F. Simons, och Charles D. Fennig. 2025. ”Övdalian”. I *Ethnologue: Languages of the World*, 28:e uppl. Dallas, Texas: SIL International. <https://www.ethnologue.com/language/ovd/> (hämtad: 31.05.2023).
- Ewald, Otto, Eva Liina Asu, och Susanne Schötz. 2018. ”Formantdynamik i långa slutna vokaler i tre varieteter av svenska”. I *Estlandssvenskans språkstruktur*, 75–86. Göteborgs universitet.
- Fant, Gunnar. 1971. *Acoustic Theory of Speech Production: With Calculations based on X-Ray Studies of Russian Articulations*. DE GRUYTER.
- Forsman, Ludvig. 2015. ”Language Shift in Gammalsvenskby: A Nexus Analysis of the Shift to Ukrainian in a Traditionally Swedish-speaking Community”. *Journal of Sociolinguistics* 19 (1): 37–61.
- Freudenthal, Axel Olof. 1886. *Ordbok öfver estländsk-svenska dialekterna*. 7. Tidnings & Tryckeri-Aktiebolagets Tryckeri.
- Föreningen Svenskbyborna. u.å.-a. ”1782-1929 I Ukraina, Gammalsvenskby”. <https://www.svenskbyborna.se/historia/historia-undersida-3/> (hämtad: 31.05.2023).
- Föreningen Svenskbyborna. u.å.-b. ”1929-1991 Åter i Sverige – Svenskbyborna”. <https://www.svenskbyborna.se/historia/historia-undersida-4/> (hämtad: 31.05.2023).
- Good, Jeff, och Michael Cysouw. 2013. ”Languoid, Doculect, and Glossonym: Formalizing the Notion ’Language’”. *Language Documentation & Conservation* 7:331–59.
- Hentosh, Uliana. 2022. ”Шведи України. Хто вони? • Ukraïner”. *Ukraïner*. 2022. <https://www.ukraïner.net/shvedy-ukrainy/>.
- ISO 639-3 Registration Authority. 2016. ”Comments received for ISO 639-3 Change Request 2015-046”. https://iso639-3.sil.org/sites/iso639-3/files/change_requests/2015/CR_Comments_2015-046.pdf (hämtad: 31.05.2023).
- ISO F. 2020. ”Om dialekter”. 2020. <https://www.isof.se/dialekter/lar-dig-mer-om-svenska-dialekter/om-dialekter> (hämtad: 31.05.2023).

- ISOF. 2021. "Estlandssvenskarna i Aiboland". Text. 2021.
<https://www.isof.se/utforska/kunskapsbanker/i-rorelse/flyttar-over-ostersjon/estlandssvenskarna-i-aiboland> (hämtad: 31.05.2023).
- ISOF. 2022a. "Svenskbyborna i Ukraina". 2022.
<https://www.isof.se/utforska/kunskapsbanker/i-rorelse/flyttar-over-ostersjon/svenskbyborna-i-ukraina> (hämtad: 31.05.2023).
- ISOF. 2022b. "Termer inom dialektforskningen". Text. 2022.
<https://www.isof.se/dialekter/lar-dig-mer-om-svenska-dialekter/termer-inom-dialektforskningen> (hämtad: 31.05.2023).
- Karlgren, Anton. 1924. "Gammalsvenskby. Land och folk". *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 1–64.
- Karlgren, Anton. 1953. *Gammalsvenskby : uttal och böjning i gammalsvenskbymålet*. Stockholm: Kungl. boktryckeriet, P.A. Norstedt & söner.
- Koffi, Ettien. 2024. "A COMPREHENSIVE REVIEW OF FORMANTS: LINGUISTIC AND SOME PARALINGUISTIC APPLICATIONS". *Linguistic Portfolios* 13 (1).
- Kotljarchuk, Andrej. 2011. "Ukrainasvenskar i Gulagarkipelagen. Tvångsnormaliseringens teknik och kollektivt motstånd". *HISTORISK TIDSKRIFT* 313:1:3–24.
- Kozak, Kateryna. 2021. "Контамінація шведської, української й російських мов у діалекті села Старошведське". Kyiv: Nationella Taras Sjevtjenko-universitetet i Kyiv.
- Kozak, Kateryna. 2023. "Вплив мовних контактів на розвиток лексичного складу села Старошведське". Kyiv: Nationella Taras Sjevtjenko-universitetet i Kyiv.
- Kudrytska, Tetiana. 2020. "Шведи України: процеси радянської та реінтеграції (1920–1940-ві рр.)". Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.
- "Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk". 2009.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/ (hämtad: 31.05.2023).
- Lagman, Edvin. 1968. "De estlandssvenska dialekterna i Sverige". I *Estlands svenskar 25 år i Sverige: Jubileumsskrift. Kustbon 1944-1968*, 131–58. Stockholm: Bröderna Lagerstöm AB.

Lundell, Johan August. 1979. *En bok om Estlands svenskar. 3A Estlandssvenskarnas språkförhållanden*. Stockholm: Kulturföreningen Svenska odlingens vänner.

Lundell, Johan August. 1888. "Från Finland". *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folkli* 33 (LANDSMÅLSFÖRENINGARNA I UPPSALA, HELSINGFORS GENOM J. A. LUNDELL. OCK LUND): clxiiij-cxciiij.

Mankov, Alexander. 2017. "Gammalsvenskby. Den svenska språkon i Ukraina". *Sverigekontakt*, nr 3 (september), 22–28.

Mankov, Alexander. 2019. "The dialect of Gammalsvenskby: An outline of its phonology". *Svenska landsmål och svenskt folkli* 142:67–106.

NE (Nationalencyklopedin):

"Dagö". I *Nationalencyklopedin*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dag%C3%B6?isSearchResult=true>. (hämtad 20.05.2025)

"dialekt". I *Nationalencyklopedin*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dialekt>. (hämtad 20.05.2025)

"estlandssvenskar". I *Nationalencyklopedin*. Åtkomstdatum

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/estlandssvenskar>. (hämtad 21.05.2025)

"folkmål". I *Nationalencyklopedin*. Åtkomstdatum

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/folkm%C3%A5l>. (hämtad 20.05.2025)

"fonetik". I *Nationalencyklopedin*. Åtkomstdatum

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/fonetik>. (hämtad 20.05.2025)

"landsmålsalfabetet". I *Nationalencyklopedin*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/landsm%C3%A5lsalfabetet>. (hämtad 22.05.2025)

"svenska dialekter". I *Nationalencyklopedin*. Åtkomstdatum

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/svenska-dialekter>. (hämtad 20.05.2025)

"svenskbyborna". I *Nationalencyklopedin*. Åtkomstdatum

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/svenskbyborna>. (hämtad 22.05.2025)

- Nearey, Terrance Michael. 1978. *Phonetic Feature Systems for Vowels*. Indiana University Linguistics Club.
- Norlin, Margit Rosen. 2023. ”Nargö – Narjö från år cirka 1250 till 2023”. *Nargöföreningen* (blog). 16 december 2023.
<https://nargoforeningen.wordpress.com/2023/12/16/nargo-narjo-fran-ar-cirka-1250-till-2023/> (hämtad 22.05.2025).
- ”Nucköområdet, formlära”. 2015. I *Ordbok för rickulmålet med formlära för nuckösvenskan.*, av Göte Brunberg. Rickul/ Nuckö hembygdsförening.
- Pamp, Bengt. 1978. *Svenska dialekter*. Stockholm: Natur o. kultur.
- Paul Boersma och David Weenink. 2023. ”Praat: doing phonetics by computer”.
<http://www.praat.org/>.
- Rasper, Emmy, dir. 2021. ”Ett språk är en dialekt med en armé och en flotta”. *Språket*. Sveriges Radio.
- Rasper, Emmy, dir. 2024. ”Estlandssvenska – språket som (nästan) har försvunnit”. Sveriges Radio.
- Riad, Tomas. 2014. *The Phonology of Swedish*. The Phonology of the World’s Languages. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.
- Ringarp, Anna Lena, dir. 2009. ”Vi äro svenskar”. *Språket*. Sveriges Radio.
- Ringarp, Anna Lena, dir. 2010. ”Svenska rester i Estland - Språket”. *Språket*. Sveriges Radio.
- Rosenkvist, Henrik (red.). 2018. *Estlandssvenskans språkstruktur*. Göteborgs universitet.
- Rosenqvist, Henrik. 2018. ”Estlandssvenskarna – en historisk och språklig bakgrund”. I *Estlandssvenskans språkstruktur*, 7–32. Göteborgs universitet.
- Schötz, Susanne, och Eva Liina Asu. 2013. ”An acoustic study of accentuation in Estonian Swedish compounds: Nordic Prosody, 2012”. 43–52.
- Schötz, Susanne, och Eva Liina Asu 2015. ”In Search of Word Accents in Estonian Swedish: the 18th International Congress of Phonetic Sciences (ICPhS XVIII)”. *Proceedings of ICPhS 2015*.
- Schötz, Susanne, och Eva Liina Asu 2018. ”Estlandssvenska ordaccenter”. I *Estlandssvenskans språkstruktur*, 87–96. Göteborgs universitet.
- Schötz, Susanne, Eva Liina Asu, och Francis Nolan. 2018. ”En jämförande akustisk studie av estlandssvenska tonlösa lateraler”. I *Estlandssvenskans språkstruktur*, 65–74. Göteborgs universitet.

- Schötz, Susanne, Francis Nolan, och Eva Liina Asu. 2014. "An acoustic study of the Estonian Swedish lateral [ɬ]: Fonetik 2014". Redigerad av Mattias Heldner. *Proceedings from Fonetik 2014*, 23–28.
- "Språklag (2009:600)". 2009. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600 (hämtad 23.05.2025)
- Stasiuk, Oleksandr, och Kateryna Kozak. 2023. "THE FUNCTIONING OF THE VILLAGE GAMMALSVENSKBY DIALECT AT THE STAGE OF ITS DISAPPEARANCE". *Humanities science current issues* 4 (60): 97–103.
- Statistics Estonia. 2000. "Population and Housing Census". https://andmed.stat.ee/en/stat/rahvaloendus__rel2000__rahvus-emakeel-veerkeelte-oskus/RL226/table/tableViewLayout2 (hämtad 02.06.2025).
- Thomas, Erik R. 2011. *Sociophonetics: An Introduction*. Basingstoke, Hampshire New Yoek, NY: Palgrave Macmillan.
- Tiberg, Nils. 1962. *Estlandssvenska språkdrag*. Estlandssvenskarnas folkliga kultur 6. Uppsala: Lundequistska bokhandeln.
- Tiberg, Nils. 1968. "Estlandssvenska Upsalaundersökningen". I *Estlands svenskar 25 år i Sverige: Jubileumsskrift. Kustbon 1944-1968*, 159–227.
- Utas, Bo. 1979. "Jan Utas och Gammalsvenskby-ordboken". *Svenskbyborna 50 år i Sverige: 1929-1979 : jubileumsskrift*, 89–94.
- Utas, Bo. 2019. "Funktionell mångspråkighet i en svensk by i Ukraina". <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1925070>.
- Vendell, Herman Albert. 1882. *Finsk Tidskrift*, nr H. 2. T. XII, februari.
- Vendell, Herman Albert. 1904. *Ordbok över de östsvenska dialekterna*. Helsingfors: Tidnings- & tryckeri-aktiebolagets tryckeri.
- Västerdal, Ida. 2018. "Bland hoittgaltar, hlippar och håhlelearer. Om att transkribera och översätta estlandssvenska". I *Estlandssvenskans språkstruktur*, 33–38. Göteborgs universitet.
- Wawrzeniuk, Piotr. 2009. "En resande i svenskhet: Herman Vendell i Gammalsvenskby 1881". *Personhistorisk Tidskrift*, nr 2, 149–64.
- Wawrzeniuk, Piotr, och Julia Malitska. 2014. *The lost Swedish tribe: reapproaching the history of Gammalsvenskby in Ukraine*. Huddinge: Södertörns högskola.
- Wessén, Elias. 1943. *Svensk språkhistoria. Ljudlära och ordböjningslära*. Filologiska föreningen vid Stockholms högskola.

Wessén, Elias. 1948. *Våra folkmål*. Fritzes.

Östersjöstiftelsen. u.å. "Swedish colonies in Ukraine".

<https://ostersjostiftelsen.se/project/swedish-colonies-in-ukraine/> (hämtad 04.06.2025).

Figur 2.2 är baserad på ett verk från Wikimedia Commons: ” Location map of Estonia” av [NordNordWest](#), tillgänglig under licenserna **GNU Free Documentation License 1.2** eller senare och **Creative Commons Erkännande-Dela Lika 3.0 Unported**. Bilden har modifierats. Länk:

https://sv.m.wikipedia.org/wiki/Fil:Estonia_location_map_%282005-2017%29_no_rivers.svg

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОРМАНТНОЇ СТРУКТУРИ ГОЛОСНИХ ДІАЛЕКТУ СЕЛА СТАРОШВЕДСЬКЕ ТА ЕСТОНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ ШВЕДСЬКОЇ МОВИ (RESUMÉ PÅ UKRAINSKA)

Ця робота присвячена акустичному дослідженню системи голосних шведського діалекту села Старошведське із його порівнянням з іншими естонсько-шведськими діалектами. Дослідження підкреслює актуальність вивчення діалектів не лише з мовознавчого, а й з ідентифікаційного погляду, оскільки мовна варіація відіграє важливу роль у формуванні колективної та індивідуальної ідентичності. Власний діалект для носіїв мови є засобом вираження та взаємодії з оточенням, а його втрата ототожнюється із втратою важливої частини себе.

Об'єктом дослідження є закономірності акустичних властивостей голосних у діалектах. **Предметом** є реалізації голосних фонем у шведському діалекті Старошведського та шведськомовних регіонів Естонії. **Методом** дослідження є акустичний аналіз формант. Дослідження передбачає науковий пошук щодо таких **дослідницьких питань**: чи відповідає формантний аналіз попереднім описам діалекту Старошведського; якими є структурні особливості системи голосних цього діалекту порівняно з іншими естонсько-шведськими діалектами; та які перспективи відкриває аналіз для подальших акустичних досліджень.

Теоретичну основу складають роботи з загального мовознавства [Crystall, 2008], діалектології та історії мови [Andersson, 1985; Wessén, 1948; Pamp, 1978], основоположні роботи з акустичної фонетики та їх дослідження у шведській мові та діалектах [Fant, 1971; Persson, 2024], історичні дослідження [Wawrzyniuk, 2009, 2014; Kotljarchuk, 2011; Kudrytska, 2020] та описи функціонування шведської в Естонії та Україні [Vendell, 1904; Karlgren, 1953; Tiberg, 1962, 1964], сучасні дослідження діалектів [Rosenkvist, 2018; Mankov, 2019; Kozak, 2022]. Окремо можна виділити доробок Еви-Ліни Асу, Отто Евальда, Сюзанне Шельц та Франціса Нолана в дослідженні акустичних властивостей естонсько-шведських

діалектів. Важливими стали онлайн-ресурси Шведського інституту мови та фольклору (ISOF), зокрема реалізований спільно з Уппсальським архівом діалектів та фольклору проєкт «I rörelse» («У русі»).

Актуальність дослідження полягає в поглибленні знань з акустичної фонетики та діалектології шведської мови. Відсутність раніше проведених акустичних досліджень мовлення села Старошведське визначає його **наукову новизну**.

Загальний обсяг роботи складає 66 сторінок, основний текст – 40 сторінок. Ілюстративний матеріал представлений у роботі графіками та таблицями, повний обсяг проаналізованих даних поданий у додатках. Список використаних джерел налічує 75 одиниць.

Другий розділ містить діахронічний та синхронічний огляд поширення, функціонування та особливостей естонсько-шведських діалектів. Показано, що вони належать до традиційних діалектів із довгою історією та збереженими архаїчними рисами — зокрема дифтонгами, втраченими в сучасній стандартній шведській мові. Розглядаються історичні міграційні процеси, вплив шведської політики на розвиток мови в селі, а також роль діалектологічних досліджень у зміцненні локальної ідентичності. Порівнюється ситуація в Старошведському з розвитком інших естонсько-шведських громад, зокрема на о. Нарген, Ормсе, на західному узбережжі. Показано, як політичні події ХХ століття (війни, переслідування, депортації) призвели до зменшення кількості носіїв діалектів, втрати міжпоколінної передачі та поступової асиміляції.

У розділі 3 представлено результати формантного аналізу 419 реалізацій голосних із записів носіїв Старошведського та 181 реалізації з інших діалектних регіонів. Дані були оброблені у програмі Praat. Результати показують компактність вокального простору в діалекті, мінімальну різницю між довгими і короткими голосними, помітно передню, порівняно з рештою голосних артикуляцію /i/ та /ī/, а також часткове накладання /ā/, /ē/ та дифтонгів типу [äi]. Аналіз показав спільні тенденції серед естонсько-шведських діалектів (наприклад, дифтонгізація деяких довгих голосних, менша варіативність в

артикуляції коротких та довгих приголосних), а також унікальні риси кожного з них. Особливу увагу приділено голосним із подібними формантними значеннями (наприклад, задні округлені / \bar{o} /, / \bar{u} /), що може свідчити про фонетичну нейтралізацію. Також обговорюються приклади варіативності вимови одного і того ж слова, що демонструє нестабільність вокальної довжини як фонологічної категорії. На цій основі формулюються нові напрямки досліджень: динамічний аналіз дифтонгів та сполучень голосних, дослідження функціонування довжини голосних, аналіз розрізняювальних характеристик задніх округлених голосних.

У результаті дослідження було виконано його мету та отримано відповіді на поставлені запитання.

Дослідження дали відповіді на питання, поставлені в першому розділі.

1. На систему голосних естонсько-шведських діалектів вплинули історична ізоляція, міграція та мовна політика. Ізоляція сприяла збереженню старих рис, зокрема дифтонгів.

2. Аналіз в цілому підтверджує попередні перцептивні описи. Це стосується, перш за все, компактної системи голосних та обмеженої різниці між короткими й довгими голосними, порівняно зі стандартною шведською мовою. Водночас у роботі показано, що деякі відмінності, наприклад між / \bar{a} / та / \bar{e} /, є менш чіткими, ніж вважалося раніше. Це свідчить про те, що деякі фонематичні межі могли сприйматися по-різному залежно від методу та міри ознайомлення з діалектом. Отже, аналіз підтверджує попередні уявлення, але також вказує на необхідність подальших систематичних досліджень.

3. Порівняння діалектів показує, що існують спільні риси, наприклад, реалізація дифтонгів і певна відсутність чітких контрастів довжини, але також і чіткі відмінності між регіонами. Наприклад, / \bar{u} / реалізується як дифтонг в деяких діалектах, але не в інших, а / \bar{a} / має різні відповідники залежно від регіону. Ці варіації показують, що діалекти, незважаючи на спільне походження, після розділення розвивалися різними фонологічними шляхами. Це свідчить про те, що як внутрішній розвиток, так і зовнішній вплив мали значення для формування систем.

4. У роботі виділено кілька особливо важливих напрямків досліджень:

- Акустичний аналіз дифтонгів і дифтонгів у діалекті Старого Швеції, який можна додатково порівняти з існуючим акустичним аналізом естонсько-шведських діалектів.

- Поглиблений аналіз довжини голосних і їхньої ролі в системі, як фонетичної, так і фонологічної.

- Поглиблений аналіз голосних / \bar{a} / та / \bar{e} /, особливо у відношенні до дифтонга / \bar{ai} /, необхідний для визначення їхньої функції в системі. Результати показують, що ці голосні частково перекриваються між собою акустично, і їхня роль у системі голосних видається невизначеною. Необхідно провести додаткові вимірювання, щоб з'ясувати, чи представляють вони окремі фонемі або варіації однієї і тієї ж базової категорії. Надсегментні риси, такі як просодія та наголос, можуть дати повніше розуміння системи вимови діалекту.

- Округлені задні голосні розташовані близько одна до одної в голосному просторі і демонструють невеликі відмінності в F1 і F2. Це вказує на можливі тенденції до нейтралізації і вказує на необхідність більш ретельного акустичного та перцептивного аналізу для визначення того, як вони відрізняються в сучасному діалекті.

Ця робота є початком заповнення прогалини акустичних досліджень діалекту села Старошведське та надає основу для подальших досліджень.

BILAGOR

Tabell 1

Formantmättningar av gammalsvenskydialekten

	fonem	ord	talare	F1, Hz	F2, Hz
1	a:	potatisar (katefla)	MM	986	1623
2	a	gammal-	MM	850	1521
3	ä	svensk	MM	516	2031
4	ü	morot (purkan)	MM	463	1559
5	ü	morötter (purkon)	MM	517	1642
6	a	gammal-	MM	773	1507
7	o	och	MM	662	1661
8	a:	tomater (boklezane)	MM	930	1583
9	i	inte	MM	380	2636
10	a:	tomater	MM	971	1358
11	ä	säger	MM	462	2152
12	a	gammal-	MM	803	1549
13	a	mamma	MM	871	1342
14	a	pappa	MM	793	1317
15	i	vi	MM	415	2012
16	o	talade	MM	545	1260
17	a:	bara	MM	773	1484
18	ä	svensk	MM	643	2064
19	a	jag	MM	658	1949
20	i	gick	MM	402	2627
21	a:	ukrainsk	MM	970	1766
22	u:	skola	MM	398	764
23	a	jag	MM	726	1746
24	o	kom	MM	560	1052
25	a	trappa	MM	1003	1821
26	o	som	MM	683	1301
27	ä:	säger	MM	568	2012

Tab. 1 (forts.)

28	o	Då	MM	510	1385
29	o:	talade	MM	570	1256
30	a	jag	MM	748	1769
31	a:	bara	MM	805	1711
32	ä	med	MM	677	1799
33	a	mamma	MM	989	1382
34	o	på	MM	453	995
35	a	gammal-	MM	806	1407
36	i:	Sibirien	MM	408	2636
37	a	var	MM	657	1497
38	o	så	MM	537	1179
39	a	kallt	MM	751	1473
40	ä	femtio	MM	592	1893
41	a:	grader	MM	706	1516
42	i	min	MM	419	2347
43	a	mamma	MM	903	1489
44	u	hon	MM	501	1249
45	i:	fick	MM	372	2816
46	o:	gå	MM	460	767
47	u:	skogen	MM	362	716
48	a:	arbeta	MM	788	1483
49	u	hon	MM	445	1314
50	o:	såg	MM	473	1005
51	ä:	värk	MM	599	1826
52	u:	stor	MM	412	778
53	ä:	träder	MM	635	2191
54	i	slickar	MM	422	2095
55	o:	såga	MM	475	906
56	a:	haka	MM	766	1252
57	a:	var	MM	729	1481
58	a	kallt	MM	747	1515
59	e:	blev	MM	474	2152
60	ü:	död	MM	387	2635
61	i	min	MM	509	2923
62	i	tre	MM	278	2869
63	i	systrar	MM	349	2611
64	i:	Sibirien	MM	370	2590
65	a	alla	MM	838	1697
66	i:	tre	MM	352	2771
67	a	Anna	MM	941	1493
68	ü:	död	MM	449	2455
69	o	och	MM	380	1012
70	ä	Elza	MM	439	2647
71	e:	Adela	MM	364	2849
72	a	alla	MM	717	1728
73	i:	tre	MM	308	2713

Tab. 1 (forts.)

74	ü:	döda	MM	419	2439
75	i	min	MM	310	2560
76	i:	kusin	MM	359	2867
77	o	och	MM	577	1097
78	i	min	MM	405	2621
79	i:	Maria	MM	428	2653
80	a	faster	MM	808	1477
81	i:	Alvina	MM	367	2822
82	ü	fyrtyo	MM	423	2005
83	ü	sjunde	MM	387	1776
84	o:	åren	MM	413	1098
85	a	alla	MM	719	1098
86	u	hungers-	MM	283	1040
87	o:	åren	MM	479	1109
88	i	min	MM	315	2602
89	a	mamma	MM	805	1407
90	u	svullna	MM	460	1920
91	i	vi	MM	432	2320
92	a	Johannes	MM	848	1541
93	o:	så	MM	626	1242
94	a	arma	MM	872	1429
95	a:	bara	MM	786	1609
96	i	hud (skinn)	MM	373	2642
97	o:	på	MM	461	850
98	o	oss	MM	583	1225
99	o:	svårt	MM	501	1128
100	o:	svårt	MM	427	1060
101	a:	bara	MM	639	1322
102	i:	tre	MM	329	2556
103	a:	dagar	MM	463	1623
104	a:	hade	MM	903	1574
105	ä:	äta	MM	588	1986
106	a:	bara	MM	683	1505
107	a	drack	MM	679	1622
108	i:	lite	MM	331	2846
109	a	vatten	MM	473	1152
110	ü:	juni	MM	298	2034
111	o	kom	MM	571	1093
112	u	kunde	MM	407	1320
113	i:	lite	MM	351	2628
114	o:	åt	MM	455	1009
115	i:	vi	MM	431	2346
116	i:	mullbär (silkesbär)	MM	323	2478
117	ä:	bär	MM	654	1885
118	i:	grymt	MM	415	2541
119	ä	gräs	MM	575	2083

Tab. 1 (forts.)

120	o	som	MM	609	1304
121	o:	åt	MM	404	936
122	o:	då	MM	574	1009
123	u	upp	MM	396	902
124	o:	åt	MM	445	874
125	ä:	gräs	MM	592	2184
126	ü	fyrtyo	MM	407	2108
127	ü:	sjunde	MM	407	2091
128	o:	år	MM	415	966
129	o:	åt	MM	436	1517
130	ä	gräs	MM	574	2060
131	i	min	MM	374	2779
132	a	mammas	MM	884	1413
133	ä	äldst	MM	548	2578
134	i	syster	MM	324	2637
135	i:	Alvina	MM	367	2968
136	u:	hon	MM	486	953
137	i:	giftade	MM	299	2836
138	i:	sig	MM	351	2897
139	ä	trettion	MM	469	2148
140	ä	där	MM	459	2310
141	ä:	Sverige	MM	572	2061
142	o:	och	MM	482	1023
143	a	mamma	MM	781	1313
144	a	pappa	MM	823	1391
145	o	kom	MM	534	1062
146	a:	tillbacks	MM	843	1452
147	ä	med	MM	563	2007
148	o	de	MM	493	1605
149	i:	mindre	MM	377	2895
150	u:	barnen	MM	430	913
151	o	hon	MM	694	1007
152	o:	Gotland	MM	513	1109
153	o	på	MM	418	813
154	o:	Gotland	MM	471	1187
155	a:	hade	MM	866	1622
156	i:	kusiner	MM	384	2994
157	a:	har	MM	903	1498
158	i:	kusiner	MM	376	2967
159	o	dem	MM	639	1323
160	i:	vi	MM	423	2398
161	a:	hade	MM	815	1390
162	o:	lov	MM	493	1146
163	a:	bara	MM	695	1670
164	ü:	köra	MM	430	1821
165	ä	med	MM	521	2170

Tab. 1 (forts.)

166	u:	Bror	MM	371	879
167	i	familjen	MM	371	2696
168	o	måste	MM	571	1194
169	a	stanna	MM	811	1771
170	ä:	här	MM	693	2247
171	ä:	än	MM	611	2066
172	e:	Sovjet	MM	515	2455
173	i:	tiden	MM	335	3091
174	o	måste	MM	577	1097
175	ä:	göra	MM	662	2058
176	a	pass	MM	939	1536
177	o	Moskva	MM	522	954
178	a:	ambassaden	MM	830	1417
179	o	måste	MM	474	1117
180	ü:	köra	MM	446	1867
181	o	långa	MM	596	1078
182	i	tider	MM	376	2839
183	i:	skriver	MM	336	2828
184	i:	skriva	MM	331	2854
185	u:	bror	MM	482	1013
186	i:	Maria	MM	435	2527
187	o:	åt	MM	451	913
188	o	kommer	MM	410	1015
189	i	ingen-	MM	382	2566
190	u:	ut	MM	327	1844
191	ä:	nej	MM	685	2279
192	ä:	säger	MM	524	2403
193	a	knappar	MM	722	1203
194	ä	denna	MM	659	2108
195	o:	många	MM	713	1053
196	i:	skrev	MM	364	2728
197	a	papperna	MM	748	1239
198	o	kom	MM	540	1053
199	a:	tillbaks	MM	869	1365
200	a:	bra	MM	703	1665
201	i:	skrev	MM	703	2394
202	o:	åter	MM	458	1110
203	i:	skrev	MM	330	2772
204	o:	åter	MM	503	1167
205	a	kanske	MM	699	1792
206	i:	tio	MM	343	2917
207	ä	släppte	MM	514	2259
208	o	oss	MM	513	1185
209	o	de	MM	487	1429
210	ä	släppte	MM	488	2021
211	ä	väntade	MM	658	2589

Tab. 1 (forts.)

212	o	Många	MM	513	1097
213	o	gångar	MM	490	980
214	o:	och	MM	355	1111
215	a:	var	MM	728	1537
216	ä	när	MM	320	2117
217	o	de	MM	477	1410
218	o	kom	MM	307	874
219	o:	kung	MM	375	911
220	i	vi	MM	428	2122
221	ä	räknar	MM	567	2334
222	ä	svenskar	MM	500	1622
223	a	gammal	EU	714	1504
224	i	flicka	EU	396	2605
225	u:	bor	EU	344	862
226	ä:	här	EU	452	2682
227	ü:	född	EU	518	2506
228	i:	nio	EU	415	2858
229	u:	hundra	EU	333	1034
230	ä	trettio	EU	562	2024
231	o:	två-	EU	373	919
232	a	gammal-	EU	839	1654
233	ä	svensk	EU	636	2319
234	ä	Elza	EK	529	2484
235	e:	Lena	EK	549	2730
236	ü	döpt	EK	463	2045
237	ü:	född	EK	635	2481
238	i	i	EK	502	2632
239	ä:	Sverige	EK	709	2132
240	ü	döpt	EK	445	1940
241	ä:	Sverige	EK	598	2030
242	a:	jag	EK	655	2229
243	ü:	född	EK	529	2360
244	ü:	Öland	EK	444	2353
245	o	och	EK	543	1146
246	ü	döpt	EK	528	2418
247	ü:	Öland	EK	449	2053
248	i	i	EK	506	2357
249	ü:	Mörby	EK	588	1752
250	i	kyrka	EK	387	2505
251	i:	nionde	EK	330	2756
252	o:	år	EK	478	879
253	ä:	reste	EK	507	2062
254	ä:	Sverige	EK	658	2119
255	o	och	EK	452	1603
256	e:	första (enande)	EK	570	2630
257	o	kom	EK	658	1157

Tab. 1 (forts.)

258	a:	tillbaks	EK	766	1462
259	ü:	Varför	EK	474	2144
260	o	kom	EK	543	1170
261	o:	då	EK	585	1133
262	a:	var	EK	782	1884
263	ä	bättre	EK	612	2317
264	ä:	lättre	EK	570	2531
265	a	allt	EK	876	1631
266	u	tunnare	EK	369	1076
267	u	kunde	EK	336	1132
268	u:	köpa	EK	455	2608
269	a	alla	EK	873	1579
270	a:	hade	EK	781	1489
271	a:	arbete	EK	927	1607
272	ä	men	EK	624	1871
273	i	min	EK	519	2592
274	o:	son	EK	687	1370
275	a:	bra	EK	733	1724
276	o:	får	EK	626	1269
277	u:	pension	EK	463	1022
278	ü:	för	EK	510	1581
279	ü	för	EK	519	1912
280	ü:	strömmen	EK	634	1649
281	a:	vatten	EK	858	1612
282	ä	bättre	EK	622	2155
283	ü	för	EK	505	2070
284	a:	kvar	EK	798	1656
285	i	sin	EK	332	2561
286	a:	arbete	EK	844	1619
287	e:	tjänade	EK	488	2512
288	o:	vår	EK	494	1115
289	ä:	pengar	EK	507	1920
290	o	och	EK	483	1005
291	a	tack	EK	794	1798
292	a:	vare	EK	628	1816
293	ü:	Guden	EK	333	2143
294	a	alla	EK	905	1623
295	a:	hade	EK	845	1591
296	ü:	nu	EK	594	1995
297	i	inga	EK	368	2263
298	a:	arbeten	EK	743	1594
299	u:	moder-	EK	329	1198
300	o:	språk	EK	509	1095
301	ü	glömt	EK	551	2335
302	a:	var	EK	809	1531
303	a:	kanske	EK	806	1921

Tab. 1 (forts.)

304	a:	Jag	EK	713	1831
305	ü	glömt	EK	499	1681
306	o:	bort	EK	611	1186
307	ä	men	EK	658	1955
308	ü:	ut	EK	318	2438
309	i:	Maria	EK	363	2791
310	a	Malmas	EK	830	1452
311	a:	Anna	EK	805	1511
312	u:	ihop	EK	292	841
313	a:	pratade	EK	873	1647
314	ü:	glömde	EK	444	1814
315	e:	den	EK	654	2064
316	o:	bort	EK	609	1302
317	o:	förstår	EK	546	1278
318	ä:	inte	EK	648	2364
319	ä	svenska	EK	681	2204
320	a:	gammal-	EK	836	1762
321	ä	svenska	EK	680	2005
322	o:	språk	EK	504	813
323	ä:	är	EK	600	2374
324	i	mycket	EK	367	2843
325	e:	lättare	EK	474	2613
326	i:	javisst	EK	378	2684
327	i:	javisst	EK	350	2581
328	ä	svenskar	EK	661	1713
329	i:	blir	EK	319	2809
330	ä	svenskar	EK	696	2015
331	o:	våra	EK	481	1041
332	a:	barns	EK	820	1622
333	a:	barn	EK	839	1340
334	o	de	EK	564	1101
335	o:	också	EK	516	919
336	i	vi	EK	456	2225
337	ä	svenskar	EK	685	2182
338	o	Lotta	MN	597	1387
339	a	gav	MN	643	1486
340	ä	svenska	MN	617	1703
341	a	namn	MN	821	1406
342	ä:	Sverige	MN	658	2082
343	o:	Småland	MN	569	939
344	o:	Småland	MN	599	960
345	a:	ja	MN	868	1548
346	a:	var	MN	813	1492
347	a:	var	MN	806	1754
348	i	ingenting	MN	511	1708
349	ä:	äta	MN	658	2146

Tab. 1 (forts.)

350	u:	hungers-	MN	363	810
351	ü:	nöd	MN	430	2520
352	i	min	MN	451	1874
353	a	pappa	MN	783	1506
354	ü:	död	MN	542	1795
355	u	hungers-	MN	400	728
356	ü:	nöd	MN	442	2198
357	i	systrar	MN	435	2414
358	ü:	död	MN	553	2444
359	u:	hungers-	MN	426	926
360	ü:	nöd	MN	498	2398
361	a:	ja	MN	621	1273
362	a	jaga	MN	632	1887
363	ü:	ut	MN	458	1249
364	o	oss	MN	576	1762
365	ä:	här	MN	479	2471
366	i	vi	MN	430	2501
367	i:	nio	MN	376	2614
368	o:	måna	MN	470	1005
369	o:	Polen	MN	454	1043
370	o	så	MN	654	1641
371	o:	Polen	MN	530	876
372	o	måste	MN	708	1144
373	i	Tyskland	MN	262	2434
374	a	sa	MN	695	1506
375	ü:	före	MN	491	2418
376	ä	det	MN	468	2467
377	ä:	här	MN	538	2509
378	a:	var	MN	951	1705
379	o	då	MN	601	1441
380	i	vi	MN	526	1923
381	o:	kom	MN	685	1283
382	a:	tillbaka	MN	846	1586
383	ü:	stugor	MN	402	1253
384	u	sönder	MN	414	861
385	u	sönderslagna	MN	482	954
386	a	ja	MN	385	968
387	ü	nu	MN	593	1252
388	i:	krig	MN	388	1868
389	a:	var	MN	868	1485
390	ü	stuga	MN	416	2022
391	o	och	MN	644	1261
392	i:	min	MN	465	2625
393	ä:	kläder	MN	679	2281
394	i	ingenting	MN	396	2595
395	ü:	behöver	MN	479	1809

Tab. 1 (forts.)

396	i	ingen-	MN	509	2025
397	i	ting	MN	403	1037
398	ü	nu	MN	584	1386
399	o:	åter	MN	438	932
400	e:	problem	MN	298	897
401	a	kanske	MN	206	654
402	ü:	ut	MN	438	1871
403	o	oss	MN	579	1644
404	o:	åter	MN	642	1196
405	ä:	är	MN	605	2320
406	ä:	härfån	MN	546	2347
407	o:	går	MN	511	1127
408	i	ingen-	MN	456	2645
409	i	vi	MN	537	2292
410	ä	släpper	MN	617	1954
411	o:	dem	MN	689	1254
412	i:	inte	MN	481	1414
413	o	folk	MN	585	1058
414	o	som	MN	590	1487
415	ü:	för	MN	581	1927
416	a:	Ukraina	MN	893	1757
417	o:	och	MN	611	1057
418	ä	släpper	MN	677	1909
419	i	inte	MN	395	2115
420	i	till	MN	475	2361

Inspelningarna har tagits från radio- och tevesändningar:

- ”Vi äro svenskar”. *Språket*. Sveriges Radio.
<https://www.sverigesradio.se/avsnitt/83958>
- ”Gammalsvenskby och framtiden”. *Språket*. Sveriges Radio
<https://www.sverigesradio.se/avsnitt/83676>
- Reportagen om Gammalsvenskby. SVT1
inspelad och publicerad på YouTube:
<https://www.youtube.com/watch?v=uVj1GybACIQ>

Formantmätningar av nuckö- och ormsödialekten

talare	fonem	ord	F1, Hz	F2, Hz
nuckoe bok 11 OM2	a	alla	611	1293
nuckoe bok 10 OM3	a	gammal	683	1234
ormsoe bok 04 OW1	a	mamma	520	1257
nuckoe bok 11 OM2	a	var [då]	664	1076
nuckoe bok 11 OM2	a	fast	614	1288
ormsoe bok 01 OM1	a	vatten	669	1331
ormsoe bok 03 OM3	ä	äldst	771	1552
ormsoe bok 05 OW1	ä	bättre	728	1809
ormsoe bok 04 OW1	ä	svensk	735	2196
ormsoe bok 04 OW1	ä	praktiga	729	2251
nuckoe bok 11 OM2	a:	dag	701	1254
nuckoe bok 11 OM2	a:	hade	653	1309
nuckoe bok 10 OM3	a:	jag	716	1365
nuckoe bok 10 OM3	a:	sa	692	1250
ormsoe bok 05 OW1	ä:	än	520	1665
ormsoe bok 04 OW1	ä:	här	556	1631
ormsoe bok 05 OW1	ä:	Sverige	504	1657
nuckoe bok 11 OM2	ä:	där	487	1876
nuckoe bok 07 OM2	i	skrakfamiljen	486	1968
nuckoe bok 07 OM2	i	lilla	421	1974
ormsoe bok 05 OW1	i	ingen-	382	1875
nuckoe bok 08 OM3	i	min	427	1948
ormsoe bok 05 OW1	i	sin	415	2025
nuckoe bok 06 OM6	i	tysk	310	2165
nuckoe bok 11 OM2	i:	tiden	441	2228
nuckoe bok 10 OM3	i:	svin	424	2273
ormsoe bok 05 OW1	i:	lite	438	2231
nuckoe bok 11 OM2	i:	nio	312	2113
nuckoe bok 10 OM3	i:	skrika	467	2214
ormsoe bok 05 OW1	i:	tre	470	2234
nuckoe bok 09 OM7	o	de	479	1094
nuckoe bok 11 OM2	o	kom	449	1054
nuckoe bok 09 OM7	o	många	517	929
nuckoe bok 11 OM2	o	och	490	1055
ormsoe bok 03 OM3	o	oss	408	879
nuckoe bok 07 OM2	o:	år	429	1071
nuckoe bok 06 OM6	o:	stå	521	643
nuckoe bok 01 OM1	o:	förstår	451	961
nuckoe bok 09 OM7	o:	gå	506	1023
nuckoe bok 08 OM3	u	sjunga	383	1327

Tab. 2 (forts.)

ormsoe_bok_02_OM2	u	Kunde	478	1259
nuckoe_bok_10_OM3	u	svullnade	383	1339
nuckoe_bok_09_OM7	u	upp	435	1184
nuckoe_bok_11_OM2	ü	köpte	468	1610
nuckoe_bok_01_OM1	ü	fyrtyo	464	1444
nuckoe_bok_11_OM2	ü	nu	543	1450
ormsoe_bok_03_OM3	u:	brodern	459	701
nuckoe_bok_10_OM3	u:	bot	298	626
ormsoe_bok_03_OM3	u:	ihop	391	596
ormsoe_bok_01_OM1	ü:	behövdes	461	2123
nuckoe_bok_01_OM1	ü:	dödat	388	2176
nuckoe_bok_10_OM3	ü:	smör	426	2116
nuckoe_bok_09_OM7	ü:	juni	387	1332